9 786094 622960

Roza Litay

NECHAMA LIFŠICAITĖ. Jidiš dainų palikimas: tekstai, muzika ir istorinė atmintis
NECHAMA LIFSHITZ. The legacy of Yiddish songs: lyrics, music, and historical memory

Roza Litay

NECHAMA LIFŠICAITĖ

Jidiš dainų palikimas:
tekstai, muzika ir istorinė atmintis

NECHAMA LIFSHITZ

The legacy of Yiddish songs:
lyrics, music, and historical memory

Roza Litay

NECHAMA LIFŠICAITĖ

Jidiš dainų palikimas:
tekstai, muzika ir istorinė atmintis

NECHAMA LIFSHITZ

The legacy of Yiddish songs:
lyrics, music and historical memory

Kriventa
leidybos įmonė

Vilnius, 2026

Roza Litay

NECHAMA LIFŠICAITĖ. Jidiš dainų palikimas: tekstai, muzika ir istorinė atmintis
NECHAMA LIFSHITZ. The legacy of Yiddish songs: lyrics, music and historical memory

Leidinį iš dalies finansuoja
Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija
The publication is partially funded by the
Office of the Government of the Republic of Lithuania

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA

Leidinio rėmėjas
Nechamos Lifshitz šeima
Publication sponsor
Nechama Lifshitz family

Nechama Lifshitz FAMILY

Leidinio partneris / Publication partner
VšĮ „Pro partners“

Sudarytojai / Editors:
Borisas Traubas, Elijus Romanovas, Aušra Rožankevičiūtė

Konsultantai / Consultants:
Lara Lempertienė, Rolandas Aidukas

Tekstus vertė / Translated by:
Lara Lempertienė, Andrius Krivas, Borisas Traubas

Klavyrų paruošimas / Piano-vocal score preparation:
Michailas Bolšunas, Borisas Traubas

Maketavo ir parengė spaudai
LĮ „Kriventa“
Designed and prepared for print by
„Kriventa“

Kalbos redaktorė / Language editor
Angelė Pletkuvienė

Dizainerė / Designer
Ilona Chmieliauskaitė

Tiražas / Print run
200 egz.

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

ISBN 978-609-462-296-0

ISMN 979-0-706225-03-6

© Roza Litay, 2026
© VšĮ „Pro partners“, 2026
© LĮ „Kriventa“, 2026

Turinys / Contents

ROZA LITAY, Nechamos Lifšicaitės dukra ir jos atminimo saugotoja 4
ROZA LITAY, daughter of Nechama Lifshitz and preserver of her legacy 5

Nechamos Lifšicaitės biografija 6
Nechama Lifshitz biography 8

1. Eyli, Eyli 10
2. Babi Yar 19
3. Shtiler, Shtiler 28
4. Zog nit keyn mol 41
5. Sheyn Bistu Mayn Khaverte 55
6. Hey, tsigelekh 61
7. Freyen zikh iz gut 64
8. Der Vekhter 70
9. Melukhe – melikhe 77
10. Az a yingele zet an alef 84
11. Dos Fidele 96
12. Shpil zhe mir a lidele in yidish 102
13. Avek der shabes 112
14. Am Yisrael chai 120
15. Vocalise 130
16. Yerushalayim Shel Zahav 136

Roza Litay su mama Nechama Lifšicaite Novodevičės kapinėse Maskvoje prie Šmuelio Halkino kapo
Roza Litay with her mother, Nechama Lifshitz, at Shmuel Halkin's grave in the Novodevichy Cemetery in Moscow

LT

ROZA LITAY, Nechamos Lifšicaitės dukra ir jos atminimo saugotoja

Mano mama ir aš gimėme ir užaugome Lietuvoje, kur iki Antrojo pasaulinio karo žydai turėjo plačią kultūrinę autonomiją, o vaikai nuo gimimo buvo auklėjami žydiškoje aplinkoje.

Visur: namuose, vaikų darželyje, mokykloje, jaunimo organizacijose – mus supo žydų ir lietuvių kultūros. Tai buvo natūralu lyg kvėpavimas. Vaikai augo tarp dviejų gimtųjų kalbų: tūkstantmetę istoriją turinčios ir vis dar gyvybingos jidiš ir senovinės, bet atgimusios protėvių kalbos – hebrajų.

Aš užaugau Sovietų Sąjungoje, kur visos žydiškumo raiškos buvo persekiojamos ir draudžiamos. Bet tik ne mūsų šeimoje. Visą savo gyvenimą šeima mokė mane saugoti savo šaknis, kultūrą ir mūsų tautos atminimą.

Tautinė kultūra nėra kuriama per dieną, per metus, net per vieną šimtmetį. Ji perteikiama iš kartos į kartą: per kalbą, muziką, dainas, atsiminimus ir pasakojimus. Mes niekada nepamiršome Lietuvos ir žmonių, kurie mums padėjo ištrūkti iš sovietinės nelaisvės.

Tikiuosi, kad ši mano mamos dainų rinktinė, papildyta kai kurių dainų ir jų atlikimo istorijomis, priartins žydų muzikos mylėtojus, kaip ir tuos, kurie tik pradeda ją pažinti, prie žydų kultūros ir paveldo.

EN

ROZA LITAY
Daughter of Nechama Lifshitz and preserver of her legacy

My mother and I were born and raised in Lithuania, where, until the Second World War, Jews enjoyed broad cultural autonomy, and children were brought up in a Jewish environment from the very beginning of their lives.

At home, in kindergarten, at school, in youth organizations – everywhere our lives were surrounded by Jewish and Lithuanian culture. It was as easy and natural as breathing. We grew up surrounded by two mother tongues: Yiddish, a living language with a history spanning nearly a thousand years, and Hebrew, the ancient language of our ancestors, brought back to life.

I grew up in the Soviet Union, where everything Jewish was persecuted and forbidden (in the photo, my mother and i are at the Novodevichy cemetery in Moscow, next to the grave of Shmuel Halkin). But not in our family. There, throughout my life, I learned to know and preserve my roots, my culture, and the memory of my people.

A nation's culture is not created in a single day, in a single year, or even in a single century. It is passed from generation to generation – through language, music, songs, memories, and stories. We have never forgotten Lithuania or the people who helped us free ourselves from Soviet captivity.

I hope that this collection of my mother's songs and sheet music, enriched with the stories and histories behind some of these songs, will bring lovers of Jewish music – as well as those who have not yet encountered it – closer to Jewish music, culture, and heritage.

LT

Nechamos Lifšicaitės biografija

Nechama Lifšicaitė (Nechama Lifshitz) – viena žymiausių XX a. jidiš dainininkių, dažnai vadinta „žydų lakštingala“. Ji gimė 1927 m. spalio 7 d. per Jom Kipurą ir gavo Nechamos vardą (hebr. „nechama“ – paguoda). Jos tėvas Jehuda-Hiršas Lifšicas buvo gydytojas, pedagogas, hebrajų kalbos mokytojas ir smuikininkas, o motina Basia mėgo dainuoti namuose; būtent šeimos aplinka anksti suformavo Nechamos muzikinį jautrumą.

Prieš Antrąjį pasaulinį karą Nechama mokėsi Hebrajų realinėje gimnazijoje Kaune. Jos tėvas daktaras Lifšicas, dar būdamas Vilniaus universiteto studentu, dėstė „Tarbut“ mokykloje.

1941 m., prasidėjus nacių okupacijai, šeima pasitraukė į Rytus ir išsigelbėjo Uzbekistane. Visi Nechamos giminaičiai, kurie liko Lietuvoje, buvo nužudyti IX forte, Kauno ir Vilniaus getuose.

Po karo, 1946 m., šeima grįžo į Lietuvą. Nechama įstojo ir baigė Lietuvos valstybinę konservatoriją 1951 m., studijavo vokalą, vėliau kurį laiką dainavo Kauno operoje. 1951 m. ji surengė pirmąjį solinį koncertą. Iš pradžių jos repertuare buvo klasikinė muzika, operų arijos ir įvairių tautų dainos, tačiau nuo 1956 m. jos koncertinėse programose vis labiau įsitvirtino žydų dainos — pirmiausia jidiš, vėliau ir hebrajų kalba.

Sovietų Sąjungoje viešas žydų kultūros reiškimas buvo griežtai ribojamas, todėl Nechamos pasirinkimas dainuoti jidiš kalba turėjo ne tik meninę, bet ir gilią simbolinę reikšmę. Ją dažnai apibūdindavo kaip vieną svarbiausių „tyliųjų žydų“ — Sovietų Sąjungos žydų, kurių religinė ir tautinė saviraiška buvo ribojama, balsų. Jos koncertai tapdavo ne vien muzikiniais vakarais, bet ir žydiškos tapatybės, atminties ir pasipriešinimo ženklu.

1958 m. Maskvoje ji laimėjo pirmąją vietą Visasąjunginiame estrados artistų konkurse. Ši sėkmė atvėrė jai didžiąsias Sovietų Sąjungos scenas ir sudarė galimybę koncertuoti plačiau — Lietuvoje, Latvijoje, Rusijoje, Baltarusijoje, Ukrainoje, Vidurinėje Azijoje ir kitur. Pirmąsias jidiš dainų aranžuotes jai rengė Lietuvos filharmonijos akompaniatoriai, o svarbią pagalbą suteikė kompozitorius Levas Pulveris, buvęs Maskvos žydų valstybinio teatro muzikos vadovas.

1959 m. Nechamai buvo leista išvykti į Prancūziją dalyvauti Šolom Aleichemo 100-ųjų gimimo metinių renginiuose. Vėliau ji koncertavo ir kituose Europos miestuose. Sovietų valdžiai tokie pasirodymai buvo naudingi kaip tariamas įrodymas, kad žydų kultūra SSRS nėra slopinama, tačiau realybėje jos repertuaras buvo kontroliuojamas, o atlikėja stebima.

Nechamos repertuarą sudarė žydų liaudies dainos, jidiš poetų tekstais paremtos kompozicijos, liturginių ar tradicinių motyvų turintys kūriniai, taip pat dainos hebrajų kalba. Ji atliko kūrinius, susijusius su žydų istorine atmintimi, Holokausto patirtimi, tremtimi, ilgesiu ir viltimi.

Nechama ne tik dainavo žydų auditorijoms visoje Sovietų Sąjungoje, bet ir palaikė ryšius su Izraelio atstovais, perduodavo informaciją apie žydų bendruomenes, padėdavo skleisti žydišką muzikinę medžiagą, o jos koncertai tapdavo vieta, kur žydai galėjo susitikti, perduoti žinutes, prašyti atlikti hebrajiškų dainų. Tai buvo pavojinga veikla, nes KGB ją sekė.

1969 m. Nechama Lifšicaitė gavo leidimą išvykti į Izraelį. Ten jos atvykimas sukėlė didžiulį atgarsį: ji buvo sutikta kaip „nutildytų žydų“ balsas, o pirmieji jos koncertai Tel Avive ir Jeruzalėje buvo sausakimši. Vėliau ji koncertavo įvairiose pasaulio šalyse, tarp jų JAV, Jungtinėje Karalystėje, Australijoje, Lotynų Amerikoje. Dainavo tokiose prestižinėse salėse kaip Niujorko „Lincoln Center“ ir Londono Karališkoji opera.

Vėlesniais metais Nechama dirbo Tel Avivo muzikos bibliotekoje, rūpinosi žydiškos muzikos paveldu, mokė jaunus atlikėjus. 1998 m. ji įkūrė jidiš dainų meistriškumo kursus ir padėjo ugdyti naują jidiš dainos atlikėjų kartą.

Nechama Lifšicaitė mirė 2017 m. balandžio 21 d. Tel Avive, sulaukusi 89 metų. Jos palikimas šiandien saugomas ir tyrinėjamas kaip svarbi XX a. žydų muzikinės kultūros, Lietuvos žydų istorijos ir sovietmečio žydų kultūrinio pasipriešinimo dalis.

Dainininkės atminimui pagerbti Lietuvoje nuo 2021 m. kiekvienais metais vyksta **Tarptautinis Nechamos Lifšicaitės vokalistų konkursas**, sulaukiantis dalyvių iš viso pasaulio.

EN

Nechama Lifshitz biography

Nechama Lifshitz was one of the most prominent Yiddish singers of the 20th century, often referred to as the "Jewish nightingale". She was born on October 7, 1927, on Yom Kippur, and was given the name Nechama (Hebrew for "comfort"). Her father, Yehuda-Hirsh Lifshitz, was a physician, educator, Hebrew teacher, and violinist, while her mother, Basia, loved to sing at home. It was this family environment that nurtured Nechama's musical sensitivity from her early age.

Before the Second World War, Nechama attended a Hebrew Real gymnasium in Kaunas. Her father, Dr. Lifshitz, taught at the Tarbut school while still a student at Vilnius University.

In 1941, following the Nazi occupation, the family fled east and survived in Uzbekistan. All of their relatives who remained in Lithuania were killed during the Holocaust – in the Kaunas and Vilnius ghettos and at the Ninth Fort.

After the war, in 1946, the family returned to Lithuania. Nechama enrolled at the Lithuanian State Conservatory, where she studied singing, and later performed for a time at the Kaunas Opera. In 1951, she gave her first solo concert. Initially, her repertoire consisted of classical music, opera arias, and songs from various national traditions. From 1956 onward, however, Jewish songs gradually became an increasingly important part of her concert programmes — first in Yiddish and later also in Hebrew.

In the Soviet Union, the public expression of Jewish culture was strictly limited. Nechama's decision to sing in Yiddish therefore carried not only artistic but also profound symbolic significance. She was often described as one of the most important voices of the "silent Jews" — Soviet Jews whose religious and national self-expression was severely restricted. Her concerts became more than musical events: they were expressions of Jewish identity, memory, and cultural resistance.

In 1958, in Moscow, she won first prize at the All-Union Competition for Variety Artists. This success opened the doors to the major stages of the Soviet Union and enabled her to perform extensively in Lithuania, Latvia, Russia, Belarus, Ukraine, Central Asia, and elsewhere. Her first arrangements of Yiddish songs were prepared by accompanists of the Lithuanian Philharmonic, while composer Lev Pulver, a former musical director of the Moscow State Jewish Theatre, provided important artistic support.

In 1959, Nechama was granted permission to travel to France to participate in events commemorating the 100th anniversary of the birth of Sholem Aleichem. She later performed in other European cities as well. For the Soviet authorities, such appearances served as supposed evidence that Jewish culture was not being suppressed in the USSR. In reality, however, her repertoire was subject to control and she herself was closely monitored.

Nechama's repertoire included Jewish folk songs, compositions based on the poetry of Yiddish writers, works incorporating liturgical or traditional Jewish motifs, as well as songs in Hebrew. She performed works connected with Jewish historical memory, the experience of the Holocaust, exile, longing, and hope.

Nechama not only performed for Jewish audiences throughout the Soviet Union, but also maintained contacts with representatives of Israel, passed on information about Jewish communities, helped circulate Jewish musical materials, and turned her concerts into places where Jews could meet, exchange messages, and request Hebrew songs. Such activities were dangerous, as she was monitored by the KGB.

In 1969, Nechama Lifshitz was granted permission to emigrate to Israel. Her arrival caused a tremendous response. She was welcomed as the voice of the "silenced Jews," and her first concerts in Tel Aviv and Jerusalem were packed. She subsequently performed in many countries around the world, including the United States, the United Kingdom, Australia, and Latin America. She sang in prestigious venues such as Lincoln Center in New York and the Royal Opera House in London.

In her later years, Nechama worked at a music library in Tel Aviv, devoted herself to preserving Jewish musical heritage, and taught younger performers. In 1998, she established masterclasses in Yiddish song and helped nurture a new generation of Yiddish singers.

Nechama Lifshitz died in Tel Aviv on April 21, 2017, at the age of 89. Today, her legacy is preserved and studied as an important part of 20th-century Jewish musical culture, the history of Lithuanian Jewry, and Jewish cultural resistance during the Soviet era.

In Lithuania, her memory has been honored since 2021 by the annual **International Nechama Lifshitz Vocal Competition**, which attracts participants from around the world.

1. Eyli, Eyli

LT

Eyli, Eyli („Mano Dieve, mano Dieve“)

Nechamos Lifšicaitės atliekama daina *Eyli, Eyli* buvo išskirtinis reiškinys sovietmečio kultūriniame gyvenime. Žinant priešišką Sovietų Sąjungos politiką Izraelio atžvilgiu ir apskritai ribotą žydų religinę kultūrinę raišką, religinio turinio žydų dainos patekimas į oficialų koncertinį repertuarą buvo beveik neįtikėtinas faktas.

Dainą parašė žydų poetas ir dramaturgas Jacobas K. Sandleris. Jos pavadinimas ir pirmoji eilutė paimti iš 22-osios psalmės: „Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?“ (*Eyli, Eyli, lama azavtani*). Tai viena žinomiausių Biblijos eilučių, išreiškianti skausmą, apleistumo jausmą ir desperatišką kreipimąsi į Dievą.

Nechama Lifšicaitė, atlikdama *Eyli, Eyli* jidiš kalba, į dainą įterpdavo ir *Šema Israel* maldos žodžius hebrajų kalba. *Šema* – viena svarbiausių judaizmo maldų, prasidedanti raginimu: „Klausyk, Izraeli: Viešpats yra mūsų Dievas, Viešpats yra vienas.“ Ši malda apibendrina esminį tikėjimo teiginį ir didžiausią Dievo įsakymą: mylėti Viešpatį visa širdimi, visa siela ir visomis jėgomis.

Apie tai, kaip ši daina įveikė sovietų cenzūrą, išlikę Nechamos Lifšicaitės bičiulės, rašytojos, Vilniaus geto ir koncentracijos stovyklų kalinės Marijos Rolnikaitės atsiminimai jos knygoje „Kelias namo“.

Marija Rolnikaitė iki 1964 m. dirbo Filharmonijos literatūrinės dalies vedėja, todėl buvo tiesiogiai susijusi su Nechamos koncertų programų rengimu ir jų derinimu.

Kai Nechama nusprendė į savo programą įtraukti *Eyli, Eyli*, Rolnikaitė bandė ją atkalbėti, patardama „neerzinti žąsų“, kitaip tariant, neieškoti nemalonumų. Tačiau Nechama buvo ryžtinga ir savo sumanymo neatsisakė. Pagal tuomet galiojusią tvarką kiekviena nauja atlikėjo programa turėjo būti patvirtinta meno tarybos. Į Nechamos programos svarstymą buvo pakviesti du žydų kilmės specialistai – dirigentas ir poetas. Abu pareiškė, kad programos priėmimo protokolą pasirašys tik tuo atveju, jei iš jos bus pašalinta *Eyli, Eyli*. Nors nė vienas iš jų nemokėjo hebrajų kalbos, iš melodijos ir atlikimo pobūdžio suprato, kad daina gali būti pavojingai atpažįstama kaip religinė.

Tuomet Nechama nutarė kreiptis į Lietuvos kultūros ministrą Juozą Banaitį pasitelkdama Rolnikaitės pažintį su juo. Raštiškame prašyme, kurį ministrui turėjo pateikti Rolnikaitė, buvo teigiama, kad *Eyli, Eyli* esanti ne malda, o tautos rauda po kruvinų pogromų carinėje Rusijoje.

Perskaitęs Banaitis pasakė: „Na, jei žmonės nepadeda, gal Dievas padės.“ Šiais žodžiais jis leido suprasti perpratęs tikrąją dainos prasmę, tačiau jos atlikimui neprieštaravo. Rolnikaitė vėliau prisipažino, kad ją giliai sujaudino ne tik pats leidimas, bet ir ministro laikysena: komunistų partijos narys, sovietinis pareigūnas, supratęs religinę ir žydišką dainos prasmę, vis dėlto pasirinko jai neužkirsti kelio.

Dar vieną ironišką epizodą yra prisiminusi Nechamos dukra Roza. Pasak jos, kartą dainininkė buvo iškviesta į tardymą KGB ir paklausta, kodėl jos atliekamoje dainoje skambėjo žodžiai „Izraelio valstybė“. Nechama atsakiusi: „Jūs turite prastus vertėjus, neišmanančius hebrajų kalbos.“

Nechamos Lifšicaitės *Eyli, Eyli* nebuvo vien daina. Sovietmečio žydų klausytojams ji skambėjo kaip malda, atmintis ir tylus pasipriešinimas.

Eyli, Eyli

The song *Eyli, Eyli*, performed by Nehama Lifshitz, was an extraordinary phenomenon in Soviet cultural life. Given the Soviet Union's hostile policy toward Israel and the general restrictions of Jewish religious and cultural expression, the including of a song with religious in an official concert programme was almost inconceivable.

The song was written by the Jewish poet and playwright Jacob K. Sandler. The song is associated with the words *Eyli, Eyli, lama azavtani* – "My God, my God, why have You forsaken me?" These are the opening words of Psalm 22, one of the best-known passages of the Bible, expressing pain, a sense of abandonment, and a desperate appeal to God.

When performing *Eli, Eli* in Yiddish, Nehama Lifshitz also incorporated the words of the *Shema Israel* prayer in Hebrew. The *Shem*a is one of the most important prayers in Judaism, beginning with the words: "Hear, O Israel: the Lord is our God, the Lord is One." The prayer encapsulates the fundamental affirmation of faith and the greatest commandment: to love the Lord with all one's heart, all one's soul, and all one's strength.

A surviving account by Nehama Lifshitz's friend, a Vilnius Ghetto and concentration-camp survivor, writer Maria Rolnikaitė, in her memoir *The Road Home* describes how the song managed to pass Soviet censorship.

Until 1964, Rolnikaitė worked as head of the Literary Department of the Philharmonic, which placed her directly involved in preparing and approving Nehama's concert programmes. It was in her memoirs that a detailed account survived of how *Eyli, Eyli* was ultimately included in the official programme.

When Nehama decided to add *Eyli, Eyli* to her programme, Rolnikaitė tried to dissuade her, advising her not to

Nechama Lifšicaitė (dešinėje) su Marija Rolnikaite.
Nechama Lifshitz (right) with Marija Rolnikaite.

“annoy the geese” – in other words, not to invite trouble. Nehama, however, was determined and did not abandon her plan.

Under the regulations then in force, every new concert programme had to be approved by an artistic council. Two Jewish specialists – a conductor and a poet – were invited to consider Nehama’s programme. Both stated that they would sign the programme approval protocol only if *Eyli, Eyli* was removed. Although neither of them knew Hebrew, they understood from the melody and the manner of performance that the song could be dangerously recognizable as religious.

Nehama then decided to appeal directly to Juozas Banaitis, the Lithuanian Minister of Culture whom Rolnikaitė had known. The written request that Rolnikaitė was asked to deliver to the minister claimed that *Eyli, Eyli* was not a prayer but a lament of the Jewish people following the bloody pogroms in Tsarist Russia.

After reading it, Banaitis said: “Well, if people do not help, perhaps God will.” With these words, he made it clear that he had understood the song’s true meaning, yet he not object to its performance.

Rolnikaitė later admitted that what deeply moved her was not only the permission itself, but also the minister’s attitude: a Communist Party member and Soviet official who understood the religious and Jewish meaning of the song, yet nevertheless chose not to prevent it from being performed.

Another ironic episode was recalled by Nehama’s daughter, Roza. According to her, on one occasion the singer was summoned for questioning by the KGB and asked why the words “the State of Israel” had been heard in her performance. Nehama replied: “You have poor translators who do not know Hebrew.”

Nehama Lifshitz’s *Eyli, Eyli* was more than a song. For Jewish listeners in the Soviet era, it sounded like a prayer, an act of remembrance, and a quiet form of resistance.

Eyli,Eyli
(Eli,Eli)

Jacob K. Sandler

Jacob K. Sandler
Arr. J..M.Hitzel

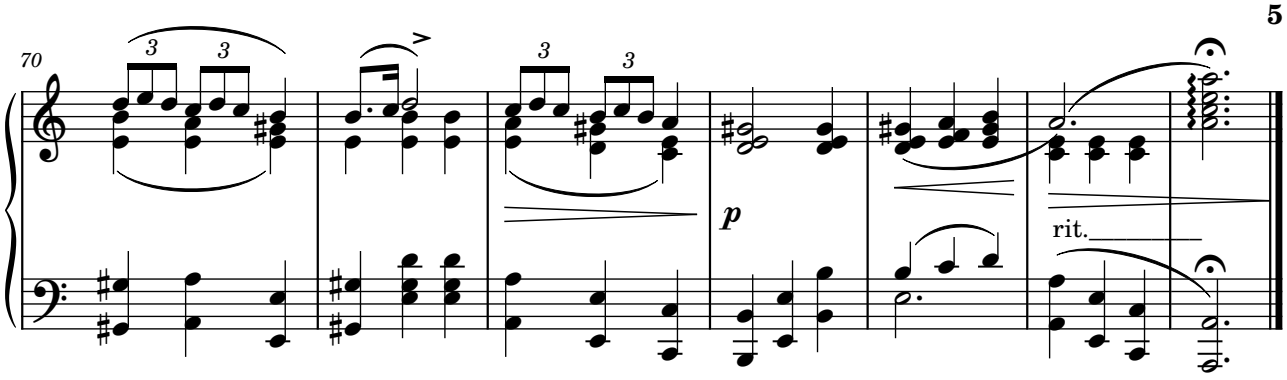
Andante moderato

2
25
Moderato
Fay – er und flam hot men undz ge – brent, i – ber al hot men undz ge –
mf
31
makht tsu shand un shpot. Dokh op-tsu-ven – dn hot undz key – ner ge –
36
kent. Fu – n dir, mayn Got, – Un fun dayn hey – li ke toy – re fun

41
dayn Ge-bot Ey-li, Ey - li! la-ma a-zav-ta - ni! Ey-li, Ey - li!
p
46
la-ma a-zav-ta - ni! Tog un nakht, nor ikh trakht fun--dir mayn-
p
51
Got. Ikh hit mit moy re Op dayn Toy re un da - yn Ge bot:
mf

4
56
3
Risoluto
Ret-te mikh, oy re-te mikh fun ge-far. Vi a-mol di o-ves fun bey-zn gzar.
f
60
Her-meyn gebet, un mayn ge-veyn. Helfn kens tu dokh, nor a-leyn
64
Moderato
Sh' ma Isra-el! A-do-nay E-lo-hey-nu A-do-nai, E-khad!
ff
mf

Eyli, Eyli, lama azavtoni?

In fayer un flam hot men undz gebrent,
Iberal hot men undz gemacht tsu shand un shpot.
Dokh optsushvenden hot undz keyner nit gekent
Fun dir, mayn Got,

Un fun dayn heylike Toire,

Fun dayn gebot.

Eyli, Eyli, lama azavtoni?

Tog un nacht, nor ich tracht

Fun dir, mayn Got.
Ich hit mit moire

Af dayn Toire un dayn gebot.

Rateve mich, rateve mich fun gefar
Vi a mol di oyves fon beyzn gzeyre.
Her mayn gebet un mayn geveyn,
Helfn kenst du nor dokh aleyn.

Schma Isroel, adoynoy elokeynu, adoynoy echod.

אלי, אלי
קאָמפּאָזיטאָר: יעקב ק. סאַנדלער
ליריקער: יעקב ק. סאַנדלער

אלי, אלי, למה עזבתני?

אין פֿײַער און פֿלאַם האָט מען אונדז געברענט,
איבעראַל האָט מען אונדז געמאַכט צו שאַנד און שפּאָט.
דאָך אָפּצושוועדן האָט אונדז קיינער נעקענט
פֿון דיר, מײַן גאָט,
און פֿון דײַן הייליקע תּורה,
פֿון דײַן געבאָט.

אלי, אלי, למה עזבתני?

טאָג און נאַכט, נאָר איך טראַכט
פֿון דיר, מײַן גאָט.
איך היט מיט מוֹרא
אָפּ דײַן תּורה און דײַן געבאָט.

ראַטעווע מיך, אוי, ראַטעווע מיך פֿון געפֿאַר,
ווי אַמאָל די אָבֿות פֿון בייזן גזירה.
הער מײַן געבעט און מײַן געוויין.

העלפֿן קענסטו דאָך נאָר אַליין.

שמע ישראל, אדוני אלוהינו,
אדוני אחד.

LT

Eyli, Eyli

Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?

Ugnyje ir liepsnose mus degino,
Visur mus gėdino ir išjuokė.
Tačiau niekas negalėjo mūsų atitolinti
Nuo Tavęs, mano Dieve,
Nuo Tavo šventosios Toros
Ir Tavo įsakymų.

Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?

Dieną ir naktį aš mąstau
Tik apie Tave, mano Dieve.
Su pagarbiu virpesiu saugau
Tavo Torą ir Tavo įsakymus.

Gelbėk mane, o gelbėk mane nuo nelaimės,
Kaip kadaise išgelbėjai mūsų protėvius
Nuo žiaurių persekiojimų.

Išklausyk mano maldą ir mano raudą,
Nes tik Tu vienas gali padėti.

„Klausyk, Izraeli, Viešpats yra mūsų Dievas,
Viešpats yra vienas.“

EN

Eyli, Eyli

My God, my God, why have you abandoned me?

In fire and flames we have been burnt.
Everywhere they shamed and mocked us,

But no one could turn us away
From you, my God
And from your Holly Torah,
From your commandments.

Day and night, I only think
Of you, my God.
I keep with awe
Your Torah and your commandments.

Save me, oh save me from danger,
Like once you saved our fathers from evils afflicted upon us.

Hear my pleading and my lament,

Since You alone can help me.

“Hear, Israel, God our Lord
Is the only God”.

2. Babi Yar

LT

Lopšinė Babi Jarui

Daina dažniausiai minima kaip „Lopšinė Babi Jarui“, o sovietinei cenzūrai kūrinys buvo pateikiamas neutralesniu pavadinimu – „Motinos daina“. Jos žodžius jidiš kalba parašė Ovsejus Drizas, muziką sukūrė Rivka Bojarskaja. Nechama prisiminė, kad 1958 m. gegužę, pirmą kartą koncertuojant Maskvoje, Drizas nuvedė ją pas Rivką Bojarskają pasiklausyti šios dainos. Bojarskaja tuo metu jau buvo prikaustyta prie lovos. Nechama pasakojo, kad kompozitorė atliko kūrinį taip giliai ir skausmingai, jog ji pati liko tarsi sustingusi; Drizas ją beveik išvedė iš buto, o ji „išsinešė su savimi šią raudą“. Kartu su pianiste Nadežda Dukstulkaite, kuri pati buvo netekusi vienintelio vaiko Kauno gete, Nechama ieškojo, kaip šį kūrinį atlikti. Ji vadino jį ne daina, o raudojimu, *kina* – gedulingu verksmu dėl žuvusiųjų ir sunaikinto pasaulio. Prisiminimuose Nechama rašė, kad tik dešimčių tūkstančių nužudytųjų atmintis jai suteikė jėgų ir teisę išnešti šią raudą klausytojams. Ji jautėsi tarsi privalanti tai padaryti – „stovėk, mirk ir dainuok“. Ypač stiprus epizodas susijęs su 1959 m. lapkričio 13 d. koncertu Kijeve. Tai buvo jos pirmas ir paskutinis koncertas šiame mieste – po „Lopšinės Babi Jarui“ sovietinė cenzūra jai daugiau nebeleido ten dainuoti.

Yad Vashem – Nechama Lifšicaitė su Jevgenijumi Jevtušenko ir Yitzhaku Aradu, Yad Vashem direktoriumi 1988.
Yad Vashem - Nechama Lifshitz with Yevgeny Yevtushenko and Yitzhak Arad the director of Yad Vashem 1988.

Nechama rašė, kad Kijeve nebuvo jokio paminklo Babi Jare nužudytiems žydams, todėl jai atrodė, jog tuo metu vienintelis paminklas buvo ši daina. Publikos reakcija buvo nepaprasta: po dainos niekas neplojo – salė atsistojo tylėdama. Nechama sakė, kad kijeviečiai kartu su ja išgyveno tas minutes ir kad ji jų niekada nepamirš.

Yra ir kito liudininko Šlomo Gromano prisiminimas. Jis rašė, kad Nechama balsu, žodžiu ir santūriais rankų judesiais sukūrė Babi Jaro kaip milžiniško lopšio-duobės vaizdinį; salė buvo sustingusi, o kažkas sušuko žmonėms atsistoti.

Šis atlikimas turėjo ir aiškią atminties bei pasipriešinimo prasmę: daina tiesiogiai priminė žydų žudynes Babi Jare tuo metu, kai sovietinė politika vengė aiškiai įvardyti žydų aukas.

EN

Lullaby for Babi Yar

The song is most commonly referred to as "Lullaby for Babi Yar", while for Soviet censors it was presented under the more neutral title "A Mother's Song". The Yiddish lyrics were written by Ovsey Driz, and the music was composed by Rivka Boyarskaya.

Nechama recalled that in May 1958, when she performed in Moscow for the first time, Driz took her to Rivka Boyarskaya's home to hear the song. At the time, Boyarskaya was already bedridden. Nechama recalled that the composer performed the piece with such depth and pain that she herself was left almost frozen. Driz practically had to lead her out of the apartment, and she said that she "carried this lament away with her".

Together with pianist Nadezhda Dukstulkaite, who herself had lost her only child in the Kaunas Ghetto, Nechama searched for a way to perform the piece. She called it not a song but a lament, *kinnah* – a mournful cry for the dead and for a world that had been destroyed.

As Nechama's memories convey, it was the memory of the tens of thousands who had been murdered that gave her the strength – and the right – to carry this lament to her listeners. She felt almost compelled to do so: "Stand, die, and sing".

An especially powerful episode is connected with her concert in Kyiv on November 13, 1959. This was her first and last concert in the city – after she performed "Lullaby for Babi Yar" Soviet censorship no longer allowed her to sing there. She wrote that there was no memorial in Kyiv to the Jews murdered at Babi Yar, and therefore it seemed to her that, at that time, the song itself was the only memorial.

The audience's reaction was extraordinary: after the song, nobody applauded. Instead, the entire hall rose to its feet in silence. Nechama said that the people of Kyiv had lived through those moments together with her, and that she would never forget them.

There is also a recollection by another witness, Shlomo Groman. He wrote that through her voice, her words, and restrained movements of her hands, Nechama created an image of Babi Yar as a gigantic cradle-grave. The hall was motionless, until someone called on the audience to stand.

The performance carried a clear meaning of remembrance and resistance. The song directly evoked the mass murder of Jews at Babi Yar at a time when Soviet policy avoided explicitly acknowledging the Jewish identity of the victims.

Babi Yar

Ovsej Driz

Rivka Boyarska

2

11
yin – ge – le, mayn Yan – kl.
12
f
Iz di shtub an – tru – nen mi – tn flam un fay – er,
14
vu zhe zol ikh hoy – den mayn
15
yin – ge – le mayn tay – ers? A – – – –
p
p

* **Trečio stulpelio pradžiai**
****Antrame stulpelyje 6 taktus galima praleisti**.

29
oys - klo - gn mayn ni - gn! Helft mir, ma - mes, helft mir dem
31
Ba - bi-Yar far-vi-gn! A - - - -
34
A
A
39
A

43
A
mf
mf
45
p
Lyu - lin - ke lyu - lyu,
p
47
mp
lyu-lin-ke lyu-lyu. A - - - lyu-lyu. A
p
mp
poco rit.
50
lyu - lyu.
pp

וואָלט איך אויפֿגעהאַנגען דאָס וויגל אויף אַ באַלקן,
און געהויידעט, געהויידעט מײַן ייִנגעלע,
מײַן יאַנקל.
איז די שטוב אַנטרונען מיטן פֿלאַם און פֿײַער,
וווּ זשע זאָל איך הויידען מײַן ייִנגעלע,
מײַן טײַערס?

Volt ikh ufgehangen dos vigl af a balkn,
Un gehoydet, gehoydet mayn yingele,
Mayn Yankl.
Iz di shtub antrunen mitn flam un fayer,
Vu zhe zol ikh hoyden mayn yingele,
Mayn tayers?

וואָלט איך אויפֿגעהאַנגען דאָס וויגל אויף אַ בײַמל,
און געהויידעט, געהויידעט מײַן ייִנגעלע,
מײַן שלמהל —
איז מיר ניט געבליבן קײן פֿאָדעם פֿון קײן ציך,
איז מיר ניט געבליבן קײן בענדל פֿון קײן שיך.

Volt ikh ufgehangen dos vigl af a beyml,
Un gehoydet, gehoydet mayn yingele,
Mayn Shleyml —
Iz mir nit geblibm keyn fodem fun keyn tsikh,
Iz mir nit geblibm keyn bendl fun keyn shikh.

וואָלט איך אָפּגעשאָרן די צעפּ מײַנע די לאַנגע
און אויף זיי דאָס וויגל, דאָס וויגל אויפֿגעהאַנגען,
וויים איך ניט, וווּ זוכט מען
די בײַנדעלעך אַצינדער,
די בײַנדעלעך די טײַערע
פֿון בײדע מײַנע קינדער.

Volt ikh opgeshorn di tsep mayne di lange
Un af zey dos vigl, dos vigl ufgehangen,
Veys ikh nit, vu zukht men
Di beyndelekh atsinder,
Di beyndelekh di tayere
Fun beyde mayne kinder.

העלפֿט מיר, מאַמעס, העלפֿט מיר
אויסקלאָגן מײַן ניגון!
העלפֿט מיר, מאַמעס, העלפֿט מיר
דעם באַבי־יאַר פֿאַרוויגן!

Helft mir, mames, helft mir
Oysklogn mayn nign!
Helft mir, mames, helft mir
Dem Babi-Yar farvign!

LT

Babi Jaras

Pririščiau lopšį prie sijos
Ir sūpuočiau savo sūnelį, savo Jankelį.
Bet mano namai užliepsnojo ir sudegė.
Kurgi galiu supti savo brangųjį sūnelį?

Pririščiau lopšį prie medelio
Ir sūpuočiau savo sūnelį, savo Šleimelį.
Bet nebeturiu nei antklodės siūlo,
Nei batų raiščio.

Nukirsčiau savo ilgas kasas
Ir ant jų pakabinčiau lopšelį.
Nežinau, kurgi man ieškoti kaulelių,
Mano abiejų vaikų brangiųjų kaulelių.

Padėkite man, motinos, padėkite
Išraudoti mano dainą!
Padėkite man, motinos, padėkite
Užliūliuoti Babi Jarą!

EN

Babi Yar

I would tie the cradle to a beam
And would rock my little son, my Yankel.
But my home burned out in fire,
Where can I rock my dear boy?

I would tie the cradle to a tree
And would rock my little son, my Shleymel.
But I have neither tread of a blanket,
Nor a shoelace.

I would cut off my long braids
And tie up the cradle on them.
I don’t know where to look for the little bones,
The bones of both my dear children

Hel me, mothers, help me
To cry out my song,
Help me, mothers, help me
To rock the Babi Yar to sleep.

3. Shtiler, Shtiler

LT

Lopšinė *Shtiler, Shtiler* („Tyliai, tyliai“)

Lopšinė *Shtiler, Shtiler* nėra įprasta lopšinė vaikui – tai gedulo ir atminties daina. Ji skirta Paneriuose nužudytiems Vilniaus žydams ir visiems, kurių gyvenimai buvo nutraukti Holokausto metu. Yra išlikęs kompozitoriaus Aleksandro Volkoviskio (Tamiro) prisiminimas apie susitikimą su Nechama, susijęs būtent su šia daina, dar vadinama *Ponar* / *Ponary* („Paneriai“).

Po karo ilgą laiką manyta, kad dainos melodiją sukūręs berniukas žuvo Holokausto metu. Nechama Lifšicaitė šią dainą atliko daugelį metų nežinodama, kad melodijos autorius išgyveno. Kai 1969 m. Tel Avive prodiuseris Giora Godikas juos supažindino, pirmasis Nechamos klausimas jam buvo: „Tu gyvas?“ – ir, pasak Tamiro, ji vos nenualpo.

Shtiler, Shtiler užėmė svarbią vietą Nechamos repertuare: ji buvo įtraukta į pirmojo viešo dainininkės pasirodymo Izraelyje programą ir išliko svarbia jos koncertų dalimi.

EN

The Lullaby *Shtiler, Shtiler* (“Quiet, Quiet”)

The lullaby *Shtiler, Shtiler* is not an ordinary lullaby for a child – it is a song of mourning and remembrance. The song is dedicated to the the Jews of Vilnius who were murdered in Ponary, and to all those whose lives were cut short during the Holocaust. An account by composer Alexander Volkovsky (Tamir) recalls a meeting with Nehama Lifshitz connected specifically with this song, also known as “Ponar” or “Ponary”.

For many years after the war, it was believed that the boy who had composed the melody had perished in the Holocaust. Nehama Lifshitz performed this song for many years without knowing that the composer of the melody had survived. When the two were introduced in 1969 in Tel Aviv by producer Giora Godik, Nehama’s first question to him was: “You are alive?” According to Tamir, she almost fainted.

Shtiler, Shtiler held an important place in Nehama’s repertoire. It was included in the programme of the singer’s first public performance in Israel and remained an important part of her concerts throughout her career.

Kauno IX fortas 1959. Iš dešinės: Yosef Kotliar, mama, aš ir Kauno žydų mamos draugai.
Kaunas Ninth Fort 1959. From the right: Yosef Kotliar, Mom, me, and Kaunas Jewish Mom's friends.

SHTILER, SHTILER

Shmerke Katzerginski

Alexander Volkoviski (Tamir)
Arr. Borisas Traubas

2

9
S'fi - rn ve - gn tsu Po - nar tsu, S'firt keyn veg tsu - rik,
11
Iz der ta - te vu far - shvun - dn Un mit im dos glik.
13
mp
Shti - ler, kind mayns, veyn nit, oy - tser, S'helft nit keyn ge - veyn.
mp
15
Un - dzer um - glik ve - ln so - nim, Say vi net far-shteyn.

17
p
S'ho – bn bre – ges oykh di ya – men,
mp
S'ho – bn tfi – ses oy – khet tsa – men,
19
2
Nor tsu un-dzer Ke – yn bi – sl shayn.
mp
Fri-ling a – fn land ge – ku-men,
Ped.
Ped.
22
Un undz harbst ge-brakht,
Iz der tog haynt ful mit blu – men,
Ped.
Ped.
Ped.
Ped.

4

24
Undz zet nor di nakht.
Gold - kit shoyn der harst af shta - men,
Ped.
26
Blit in undz der tzar,
Blaybt far - yos - emt vu a ma - me
3
28
mp
S'kind geyt af Po-nar.
Vi di vi - lye a ge-shmid-te t'oyk ge-yokht in payn,
mp
31
mf
Tsi - en kries ayz du - rkh li - te glaykh in yam a - rayn.
mf

33
mp
S'vert der kho-shekh vu tse - ru - nen Fun der fins - ter lay - ktn zu - nen
mp
35
Ray - ter, kum ge - shvindt, dikh ruft dayn kind.
37
4
p
Shti - ler, shti - ler, s'kve - ln kva - in Unz in harts a - rum.
p

6

39
Biz der foy - er vet nit fa - ln muzn mir za - yn shtum.
41
Frey nit, kind, zikh, s'iz dayn shmey - khl itst far undz far - rat,
43
zol dem fri - ling zen der doy - ne, Vi in harbst a blat.
45
mp
Zol der kval zikh ru - ik fli - sn shti - ler zay un hof...
mp

47
mf
Mit der frau – heyt kumt der ta – te shlof zhe kind mayn, shlof.
mf
49
p
Vi der vi – lye a ba – fray – te, vi di bey – mer grin ba – nay – te
p
mp
mp
51
mf
Laykht bald fray – heyts – likht af dayn ge zikht, af dayn ge – zikht.
mf
pp
pp

שטילער, שטילער, לאָמיר שווײַגן:
קבֿרים וואַקסן דאָ.
ס׳האָבן זיי פֿאַרפֿלאַנצט די שׂונאים,
:ס׳פֿירן וועגן צו פּאָנאַר צו,
גרינען זיי צום בלאָ.
ס׳פֿירן וועגן צו פּאָנאַר צו,
ס׳פֿירט קיין וועג צוריק.
איז דער טאַטע ווו פֿאַרשוווּנדן
און מיט אים דאָס גליק.
שטילער, קינד מײַנס, וויין ניט, אוצר.
;ס׳העלפֿט ניט קיין געוויין.
אונדזער אומגליק וועלן שׂונאים
סײַ ווי ניט פֿאַרשטיין.
ס׳האָבן ברעגעס אויך די ימען,
ס׳האָבן תּפֿיסות אויכעט צאַמען,
נאָר צו אונדזער פֿײַן
קיין ביסל שײַן,
קיין ביסל שײַן.

- פֿרילינג אויפֿן לאַנד געקומען
און אונדז האַרבסט געבראַכט.
- איז דער טאָג הײַנט פֿול מיט בלומען
אונדז זעט נאָר די נאַכט.
- גאָלדיקט שוין דער האַרבסט אויף שטאַמען
בליט אין אונדז דער צער,
בלײַבט פֿאַריתומט וווּ אַ מאַמע:
ס׳קינד גייט אויף פּאָנאַר.
- ווי די וויליע אַ געשמידטע
ט׳אויך געיאָכט אין פּײַן.
צײַען קריִעס אײַז דורך ליטע
איצט אין ים אַרײַן.
ס׳ווערט דער חושך ווו צערונען,
פֿון דער פֿינצטער לײַכטן זונען.
- רײַטער קום געשווינד
דיך רופֿט דײַן קינד,
דיך רופֿט דײַן קינד.

שטילער, שטילער, ס'קוועלן קוואַלן

אונדז אין האַרץ אַרום.

ביז דעם טויער וועט ניט פֿאַלן,

זיין מיר מוזן שטום.

פֿריי ניט, קינד, זיך, ס'איז דיין שמייכל

איצט פֿאַר אונדז פֿאַרראַט.

Shtiler, shtiler, lomir shvaygn, kvorim vaksn do.
S‘hobn zey farflantst di sonim: grinen zey tsum blo.
S‘firn vegn tsu ponar tsu, s‘firt keyn veg tsurik.
Iz der tate vu farshvundn un mit im dos glik.
Shtiler, kind mayns, veyn nit oytser, s‘helft nit keyn geveyn.
Undzer umglik veln sonim say vi nit farshteyn.
S‘hobn breges oykh di yamen, s‘hobn tfises oykhet tsamen,
Nor tsu undzer payn keyn bisl shayn.

Friling afn land gekumen un undz harbst gebrakht.
Iz der tog haynt ful mit blumen, undz zet nor di nakht.
Goldikt shoyn der harbst af shtamen, blit in undz der tsar.
Blaybt faryosemt vu a mame: s‘kind geyt af ponar.
Vi di vilye a geshmidte t‘oykh geyokht in payn.
Tsien kries ayz durkh lite itst in yam arayn.
S‘vet der khoyshekh vu tserunen, fun der fintster laykhtn zunen,
Rayter kum geshvind, dikh ruft dayn kind.

Shtiler, shtiler, s‘kveln kvaln undz in harts arum.
Biz der toyer vet nit faln, zayn mir muzn shtum.
Frey nit kind zikh, s‘iz dayn shmeykhl itst far undz farat.
Zen dem friling zol der soyne, vi in harbst a blat.
Zol der kval zikh ruik flisn, shtiler zay un hof.
Mit der frayheyt kuwmt der tate. Shlof zhe kind mayn, shlof.
Vi di vilye a bafrayte, vi di beymer grin banayte,
Laykht bald frayheyts likht af dayn gezikht.

Tyliai, tyliai. Panerių lopšinė

Tyliai, tyliai: pievoj auga Negyvų daigai,
Žydi, veši – sėjo daug jų Čia piktadariai.
Štai į Panerius kelelis, O atgal – nėra.
Ten pradingo mūs tėvelis Ir dalia gera.
Tu neverk, sūneli mielas, Raudos nepadės.
Neatjaus piktųjų sielos Mūsų netekties.
Vandenynas turi krantą, Kalto bausmei baigtis lemta. Mums tik nenušvis
Joks spindulys.

Kam pavasaris atėjęs – Mums gi prapultis.
Kam aplinkui žydi gėlės – Mums gili naktis.
Kam ruduo auksinis būna – Mums žiauri žiema.
Kai į Panerius veš sūnų – Užvaitos mama.
Nerį sraunią ledas kausto – Taip kančioj ir mes.
Bet pralaužus ledą, skausmą Neš ji į marias.
Tamsuma negali būti Amžina – sugrįš saulutė. Tėvą į namus
Šaukia sūnus.

Tyliai priteka krūtinėn Gaivalo tauraus.
Tol tylėkim, kol šaltiniai Užtvankas nugriaus.
Nesijuok, kad neišgirstų Priešai mūs minčių.
Lai pavasaris jiems virsta Lapkričio šalčiu.
Leisk srovėms lėtai stiprėti Tylia vilnimi...
Grįš mūs laisvė – grįš mūs tėtė, Mik su viltimi.
Kaip Neris pralaužia ledą,

Kaip medelis vaisių veda – Laisvė švies kilni
Tavam šypsny, Tavam šypsny.

Quiet Quiet

Quiet, quiet, let‘s be silent, dead are growing here.
They were planted by the tyrant, see their bloom appear.
All the roads lead to Ponar now, there are no roads back.
And our father too has vanished, and with him our luck.
Still, my child, don‘t cry, my jewel, tears no help commands.
Our pain callous people never understand.
Seas and oceans have their order, prison also has its border,
Our torment is endless.
Spring has come, the earth receives her - but to us brings fall.
And the day is filled with flowers - to us darkness calls.
Autumn leaves with gold are softened. - in us grow deep scars,
And a mother somewhere orphaned: her child - in Ponar.
Now the river too is prisoner, is enmeshed in pain,
While the blocks of ice tear through her, to the ocean strain.
Still, things frozen melt, remember, and cold winds to warmth surrender.
Future brings a smile, so calls your child.
Quiet, quiet, wells grow stronger deep within our hearts,
Till the gates are there no longer, no sound must impart.
Child, rejoice not, it‘s your smiling that is not allowed.
Let the foe encounter springtime as an autumn cloud.
Let the well flow gently onward, silent be and dream.
Coming freedom brings your father. Slumber, child serene.
As the river liberated, springtime green is celebrated.
Kindle freedom‘s light, it is your right!

4. Zog nit keyn mol

LT

Zog nit keyn mol („Niekada nesakyk“). Žydų partizanų himnas

Tai viena žinomiausių Holokausto metais sukurtų jidiš dainų, ilgainiui tapusi žydų pasipriešinimo ir atminimo simboliu. Jos tekstą 1943 m. Vilniaus gete parašė jaunas poetas, partizanas Hiršas Glikas (1922–1944). Dainą sukurti jį įkvėpė žinios apie 1943 m. balandį prasidėjusį Varšuvos geto sukilimą. Glikas pritaikė tekstą jau egzistavusiai kompozitoriaus Dmitrijaus Pokraso melodijai. Dainoje, sukurtoje masinio naikinimo aplinkoje, vyrauja pasipriešinimo, vilties ir būsimos pergalės motyvai. Joje pabrėžiama, kad ji parašyta „krauju, o ne rašalu“ ir buvo dainuojama žmonių, apsuptų griūvančių geto sienų, su ginklais rankose. Viena svarbiausių dainos frazių – *mir zaynen do* („mes esame čia“) – tapo žydų išlikimo deklaracija.

Zog nit keyn mol netrukus peržengė Vilniaus geto ribas. Ji buvo dainuojama Vilniaus ir kitų žydų partizanų grupėse, vėliau paplito kituose getuose, darbo ir koncentracijos stovyklose. Pokariu kūrinys tapo žinomas kaip *Partizaner himn* („Partizanų himnas“) ir iki šiol atliekamas Holokausto atminimo renginiuose Izraelyje bei kitose šalyse.

Anot Nechamos Lifšicaitės dukters, viename iš koncertų Dmitrijus Pokrasas išgirdo Nechamą atliekant *Zog nit keyn mol* ir sužinojo, kad jo melodijai sukurta daina tapo žydų partizanų himnu. Kompozitorius labai susijaudino, kad jo melodija įgavo naują gyvenimą ir prasmę, kurios jis pats kurdamas negalėjo numatyti, ir sakė, jog vien dėl to „tai buvo verta“.

Pokario Vilnius, kuriame studijavo ir pradėjo profesinę veiklą Nechama Lifšicaitė, buvo tas pats miestas, kuriame vos prieš keliolika metų Glikas sukūrė savo dainą. Lifšicaitei dainuoti *Zog nit keyn mol* jidiš kalba reiškė grąžinti žydų pasipriešinimo istorijai jos pačios kalbą ir konkrečią atmintį tuo metu, kai oficialiajame sovietiniame Holokausto diskurse žydų patirtis dažnai buvo niveliuojama kaip „tarybinių piliečių“ kančia ir kova. Nechamos interpretacijoje žodžiai *mir zaynen do* skambėjo ir kaip Vilniaus geto kovotojų atminimo įprasminimas, ir kaip žydų kultūros tęstinumo pareiškimas.

EN

Zog Nit Keyn Mol (“Never Say”) – The Jewish Partisans’ Anthem

This song is one of the best-known Yiddish songs created during the Holocaust and, over time, became a symbol of Jewish resistance and remembrance.

Its lyrics were written in the Vilna ghetto in 1943 by the young poet and partisan Hirsh Glik (1922–1944). He was inspired by news of the Warsaw Ghetto Uprising, which began in April 1943. Glik set his words to an existing melody by composer Dmitri Pokrass.

Written in the midst of mass extermination, the song is dominated by themes of resistance, hope, and future victory. One of its most powerful phrases – *mir zaynen do* ("we are here") – became a declaration of Jewish survival. The song emphasizes that it was written "with blood, not ink" and sung by people surrounded by the collapsing walls of the ghetto, weapons in their hands.

Zog nit keyn mol soon travelled beyond the Vilna Ghetto. It was sung by Vilna and others Jewish partisan groups, spread to other ghettos, forced labour and concentration camps. After the war, the song became known as the *Partisaner himn* ("Partisans' Anthem"), and it continues to be performed at Holocaust remembrance events in Israel and elsewhere.

According to a recollection by Nehama Lifshitz's daughter, at one of Nehama's concerts, Dmitri Pokrass heard her perform *Zog nit keyn mol* and learned that a song set to his melody had become the anthem of the Jewish partisans. The composer was deeply moved that his melody had acquired a new life and meaning that he could never have imagined when he composed it, and said that, for this alone, "it had all been worthwhile".

Post-war Vilnius, where Nehama Lifshitz studied and began her professional career, was the same city in which Glik had written his song only a few decades earlier.

Her singing of *Zog nit keyn mol* in Yiddish meant restoring to the history of Jewish resistance its own language and its specific memory, at a time when the official Soviet discourse on the Holocaust often subsumed Jewish suffering into the broader narrative of the suffering and struggle of "Soviet citizens". In Lifshitz's interpretation, the words mir zaynen do resonated both as a tribute to the memory of the fighters of the Vilna Ghetto and as a declaration of the continuity of Jewish culture.

Iš kairės: Nechama, Irma Jaunzeme, Tabu Larionova- Gimbickaitė, D.Pokrasas.
From left: Nechama, Irma Jaunzeme, Tabu Larionova – Gimbickaite, D.Pokrass.

Zog nit keynmol

Hirsh Glik (1922-1944)

Dmitri Pokrass (1899–1978)
Arr. Borisas Traubas

♩ = 50

2

vet nokh und – zer oys – ge-benk – te sho, s'vet a
11
poyk ton und – zer trot: Mir zay – nen do, ku – men
vet nokh und – zer payn, mit und – zer sho, s'vet a

16
poyk ton und – zer trot: Mir zay – nen do! Fun gri – nem
pal – men-land biz land fun vay – sn shney, mir ku – men
on mit und – zer payn, mit und – zer vey, un vu ge –

4

21
fa – ln iz a shpritz fun und – zer blut, shpro – tsn
vet dort und – zer gvu – re und – zer mut! un vu ge –
26
fa – ln iz a shpritz fun und – zer blut, shpro – tsn

vet dort und – zer gvu – re und – zer mut! S'vet di mor – gn-zun ba-gil – dn undz dem
31
haynt, un der nekh – tn vet far-shvin – dn mit dem faynd. nor oyb far –
za – men vet di zun in dem kay – or vi a pa –

36
rol zol geyn dos lid fun dor tsu dor. nor oyb far – za – men vet di zun in dem kay –
41
or vi a pa – rol zol geyn dos lid fun dor tsu dor.
Dos lid ge –

46
shri – bn iz mit blut, un nit mit blay, s'iz nit keyn
li – dl fun a foy – gl fun der fray, dos hot a
fo – lk tsvi – shn fa – ln – di – ke vent, dos lid ge –

8

51
zun – gen mit na-ga – nes in di hent. Dos hot a
fo – lk tsvi – shn fa – ln-di – ke vent, dos lid ge-
56
zun – gen mit na-ga – nes in di hent. To zog nit

keyn mol, az du geyst dem lets - tn veg, him-len bla - ye-ne far-shte - ln blo - ye
61
teg, ku-men vet nokh und zer payn, mit und - zer sho - es vet a
OSSIA
do! ku - men
poykt on und - zer trot: Mir zay - nen do! ku - men

10

66
vet nokh und zer payn, mit und - zer sho - - es vet a
vet nokh und zer payn, mit und - zer sho - es vet a
poykt on und - zer trot: Mir zay - nen do!
poykt on und - zer trot: Mir zay - nen do!

Zog nit keyn mol, az du geyst dem letstn veg,
Khotsh himlen blayene farshteln bloye teg.
Kumen vet nokh undzer oysgebenkte sho,
S'vet a poyk ton undzer trot: mir zaynen do!

Fun grinem palmenland biz vaysn land fun shney,
Mir kumen on mit undzer payn, mit undzer vey,
Un vu gefaln s'iz a shprits fun undzer blut,
Shprotsn vet dort undzer gvure, undzer mut!

S'vet di morgnzun bagildn undz dem haynt,
Un der nekhtn vet farshvindn mit dem faynt,
Nor oyb farzamen vet di zun in dem kayor –
Vi a parol zol geyn dos lid fun dor tsu dor.

Dos lid geshribn iz mit blut, un nit mit blay,
S'iz nit keyn lidl fun a foygl oyf der fray,
Dos hot a folk tsvishn falndike vent
Dos lid gezungen mit naganes in di hent.

To zog nit keyn mol, az du geyst dem letstn veg,
Khotsh himlen blayene farshteln bloye teg.
Kumen vet nokh undzer oysgebenkte sho –
S'vet a poyk ton undzer trot: mir zaynen do!

זאָג ניט קיין מאָל, אַז דו גייסט דעם לעצטן וועג,
כאָטש הימלען בלייַענע פֿאַרשטעלן בלויע טעג.
קומען וועט נאָך אונדזער אויסגעבענקטע שעה –
ס'וועט אַ פויק טאָן אונדזער טראָט: מיר זיַינען !
דאָ

פֿון גרינעם פֿאַלמענלאַנד ביז וויַסן לאַנד פֿון ,
שניי
מיר קומען אָן מיט אונדזער פּיַין, מיט אונדזער ,
וויי
און וווּ געפֿאַלן ס'איז אַ שפּריץ פֿון אונדזער ,
בלוט
שפּראָצן וועט דאָרט אונדזער גבֿורה, אונדזער !
מוט

ס'וועט די מאָרגנזון באַגילדן אונדז דעם הייַנט,
און דער נעכטן וועט פֿאַרשווינדן מיט דעם פּיַינט,
נאָר אויב פֿאַרזאַמען וועט די זון אין דעם –
קאַיאָר
ווי אַ פּאָראָל זאָל גיין דאָס ליד פֿון דור צו דור.

דאָס ליד געשריבן איז מיט בלוט, און ניט מיט ,
בלייַ
ס'איז ניט קיין לידל פֿון אַ פֿויגל אויף דער פֿרייַ,
דאָס האָט אַ פֿאָלק צווישן פֿאַלנדיקע ווענט
דאָס ליד געזונגען מיט נאַגאַנעס אין די הענט.

טאָ זאָג ניט קיין מאָל, אַז דו גייסט דעם לעצטן ,
וועג
כאָטש הימלען בלייַענע פֿאַרשטעלן בלויע טעג.
קומען וועט נאָך אונדזער אויסגעבענקטע שעה –
ס'וועט אַ פויק טאָן אונדזער טראָט: מיר זיַינען !
דאָ

LT

Niekada nesakyk

Niekada nesakyk, kad eini paskutiniu keliu.
Nors dangus, pilnas švino, dangsto mėlynas dienas,
Mūsų pažadėta valanda greitai ateis.
Mūsų žygio žingsniai skamba ,,Mes esame čia“.

Iš žalių palmių žemių į žemes su baltu sniegu
Mes ateiname su savo skausmu ir savo vargais.
Ir iš kur iškrenta mūsų kraujo čiurkšlė,
Išdygs mūsų stiprybė ir drąsa.

Mūsų rytas bus saulėtas,
O vakarykštė diena pradings kartu su priešu.
Bet jei saulė pavėluos patekėti,
Ateities kartos perduos viena kitai
šią mūsų dainą kaip slaptažodį.

Ši daina parašyta krauju, o ne pieštuku,
Tai ne laisvų paukščių daina,
Šią dainą dainavo žmonės tarp griūvančių sienų.
Dainavo laikydami rankose pistoletus.

Taigi, niekada nesakyk, kad eini paskutiniu keliu,
Nors mėlyną dangų užstoja pilkos dienos.
Dar ateis mūsų pažadėta valanda –
Mūsų daina skambės: ,,Mes esame čia!“

EN

Never Say

Never say that you are marching for the last time,
Even though the sky is leaden instead of blue.
Our long-awaited hour will come,
We march to the rhythm: We are here!

From green lands of palms to white lands of snow
We are coming with our pain and our woes.
And where is a spurt of our blood falls,
There sprouts our strength and courage.

Our present will be full of morning sunlight,
And yesterday will fade away
along with the enemy.
But if the sun will be late to rise,
This song will go from generation
to generation, like a password.

This song was written in blood, and not in ink,
It doesn’t resemble a carefree bird song,
It was sung amidst collapsing walls
By people holding pistols.

That‘s why never say that you
are marching for the last time,
Even though the sky is leaden instead of blue.
Our long-awaited hour will come,
We march to the rhythm: We are here!

5. Sheyn Bistu Mayn Khaverte

LT

Sheyn bistu mayn khaverte („Kokia tu graži, mano mylimoji“)

Tai lyrinė jidiš daina, sukurta pagal Šolem Aleichemo apysaką *Shir ha-Shirim* („Giesmių giesmė“), kurioje rašytojas savaip interpretuoja biblinės „Giesmių giesmės“ meilės poetiką. Apysakos centre – Šimeko ir Buzės jausmai, perteikiami pasitelkiant biblinės meilės lyrikos vaizdinius ir palyginimus. Nechamos Lifšicaitės repertuare ši daina skamba kaip jautri meilės miniatiūra, jungianti biblinę tradiciją, Šolem Aleichemo literatūrinį pasaulį ir XX a. jidiš dainos kultūrą.

EN

Sheyn Bistu Mayn Khaverte (“How Beautiful You Are, My Beloved”)

This is a lyrical Yiddish song based on Sholem Aleichem’s novella *Shir ha-Shirim* (“Song of Songs”), in which the writer offers his own interpretation of the love poetry of the biblical Song of Songs.

At the heart of the novella are the feelings of Shimek and Buze, expressed through the imagery and metaphors of biblical love poetry. In Nehama Lifshitz’s repertoire, the song emerges as a delicate miniature of love, bringing together the biblical tradition, Sholem Aleichem’s literary world, and the culture of twentieth-century Yiddish song.

SHEYN BISTU MAYN KHAVERTE

Sholem Aleichem (Shalom Rabinovitz) Lev Pulver

2

10
Sheyn bis - tu, mayn kha - ver - te,
12
mp
sheyn bis - tu biz gor.
mf
Ey - ge-lekh vi tay - be-lekh,
14
he - re - lekh vi tsi - ge - lekh gli - tshn fun barg a - rop.

16
f
p
Tseyn-de-lekh vi vay – se she-fe-lekh, fun taykh a – roys,
mf
pp
19
vi eyn ma-me hot zey ge
mp
22
f
Roy – te shni-re-lekh day_ ne li-pe-lekh,
mf

4

הנך יפה רעיתי.
שיין ביסטו, מײַן חבֿרטע,
שיין ביסטו ביז גאָר.
אייגעלעך ווי טײַבעלעך,
הערלעך ווי ציגעלעך
גליטשן פֿון בארג אַראָפּ.
ציינדעלעך ווי ווײַסע שעפֿעלעך,
פֿון טײַך אַרויס,
ווי איין מאַמע האָט זיי געהאַט.
רויטע שנירעלעך — דײַנע ליפּעלעך, בוזי,
אַז דו רעדסט איז צוקער־זיס, בוזי, בוזי.

Hinakh yofo rayosi.
Sheyn bistu, mayn khaverte,
Sheyn bistu biz gor.
Eygelekh vi taybelekh,
Herelekh vi tsigelekh
Glitshn fun barg arop.
Tseyndelekh vi vayse shefelekh,
Fun taykh aroys,
Vi eyn mame hot zey gehat.
Royte shnirelekh — dayne lipelekh, Buzi,
Az du redst iz tsuker-zis, Buzi, Buzi.

LT

Kokia tu graži, mano mylimoji

Tu esi puiki,
Mano mylimoji,
Tu be galo graži.

Akys kaip balandžiai,
Plaukai kaip ožkutės,
Bėgančios nuo kalno.

Dantys kaip baltos avelės,
Išbridusios iš upės,
Tarsi viena mama jas pagimdė.

Raudoni kaspinai yra tavo lūpos.
Buzi, tavo kalba miela,
Buzi, Buzi.

EN

How Beautiful You Are, My Beloved

You are beautiful, my beloved,
So beautiful, my darling,
Your beauty is unparalleled.

Your eyes are like doves,
Your hair is like a herd of goats,
Rushing from a hill.
Your teeth are like pure white sheep
Emerging from a river,
As if one mother has given birth to all of them.
Your lips are like red ribbons, Buzi,
And your talk is sweet, Buzi, Buzi.

6. Hey, tsigelekh

2

15
heybt dos li-de-le zikh on,
un a mey - de-le,
vos hot ki-shef im ge -
19
ton.
Hey, tsi-ge-lekh...
Fine
Allargando
mf
p
ppp

היי, ציגעלעך, קומט אַהער צו מיר געשווינד,
אַ שיין לידעלע וועל איך אויפֿזינגען אײַך אַצינד.
פֿון אַ פּאַסטעכל הייבט דאָס לידעלע זיך אָן
און אַ מיידעלע, וואָס האָט כישוף אים געטאָן.

היי, ציגעלעך, הערט וואָס וויטער איז געשען:
לוסטיק, לעבעדיק איז אַמאָל ס'פּאַסטעכל געווען,
הײַנט ווי אומעטיק, קוקט די שעפּעלעך נישט אָן,
בענקט נאָכן מיידעלע,
וואָס האָט כישוף אים געטאָן.

היי, ציגעלעך, הערט פֿון לידעלע דעם סוף:
ווי יתומימלעך בלאָנדושען
איצט זײַנע בידנע שאָף,
טיף אין טײַכעלע ליגט דאָס פּאַסטעכל נאָך הײַנט,
און דאָס מיידעלע זיצט בײַם וואַסערל און ווײנט.

היי, ציגעלעך...

Hey, tsigelekh, kumt aher tsu mir geshvind,
A sheyn lidele vel ikh ufzingen aykh atsind.
Fun a pastekhl heybt dos lidele zikh on
Un a meydele, vos hot kishef im geton.

Hey, tsigelekh, hert vos vayter iz geshen:
Lustik, lebedik iz amol s'pastekhl geven,
Haynt vi umetik, kukt di shefelekh nisht on,
Benkt nokhn meydele,
vos hot kishef im geton.

Hey, tsigelekh, hert fun lidele dem sof:
Vi yesoymimlekh blondzhen
itst zayne bidne shof,
Tif in taykhele ligt dos pastekhl nokh haynt,
Un dos meydele zitst bam vaserl un veynt.

Hey, tsigelekh...

LT

Ei, ožkytės

Ei, ožkytės, suskubkite pas mane,
Padainuosiu jums gražią dainelę.
Dainelę apie piemenėlį
Ir mergelę, kuri jį užkerėjo.

Ei, ožkytės, klausykite, kas atsitiko toliau:
Piemenėlis anksčiau būdavo linksmas, nerūpestingas,
O dabar nusiminęs, savo avelių nežiūri,
Tik trokšta būti su mergele, kuri jį užkerėjo.

Ei, ožkytės, paklausykite dainelės pabaigos:
Jo vargšės avelės laksto lyg našlaitėlės,
O piemenėlis guli upelio dugne,
O ant kranto sėdi ir verkia mergelė.

Ei, ožkytės...

EN

Hey, Little Goats

Hey, little goats, come to me, hurry,
I will sing you a beautiful song,
A song about a shepherd
And a girl who stole his heart.

Hey, little goats, listen, what happened next:
The shepherd used to be merry and cheerful,
And now he is gloomy, not looking after his sheep,
Longing only for the girl who stole his heart.

Hey, little goats, here is how the song ends:
His poor sheep are abandoned like orphans,
The shepherd himself lays at the river bottom,
And on the bank the girl sits and cries.

Hey, little goats…

7. Freyen zikh iz gut

2

Arrange L. Kogan

Arrange L. Kogan

Arrange L. Kogan

פֿרייען זיך איז גוט, פֿרייען זיך איז גוט,
לאָמיר זיך פֿאַרגעסן כאָטש אויף איין מינוט!

פֿעטער־לעבן איז אַ כּעסן,
הערט ניט אויף אונדז קנייַפּן, בייַסן.
נעמט אַ גלעזל, מאַכט לחיים,
לאָמיר אַלע אין איינעם שרייַען:
האַלט דעם זאַק און שיט קאַרטאָפֿליעס,
זאָלן ציטערן די טאָפֿליעס!
ווער די טאָפֿליעס האָט צעבראָכן,
זאָל קאַרטאָפֿליעס שיילן, קאָכן,
קאַרטאָפֿליעס שיילן, קנישעס מאַכן,
וועלן מיר טרינקען, עסן, לאַכן!
הייַ, הייַ!

פֿרייען זיך איז גוט, פֿרייען זיך איז גוט,
לאָמיר זיך פֿאַרגעסן כאָטש אויף איין מינוט!

אונדזער לעבן ווי נאָך אַ רעגן
אויף באַסאַראַבער רויע וועגן...
איידער חקרענען און זאָרגן,
לאָמיר כוסעלע ביז מאָרגן!
האַלט דעם זאַק און שיט קאַרטאָפֿליעס...

פֿרייען זיך איז גוט, פֿרייען זיך איז גוט,
לאָמיר זיך פֿאַרגעסן כאָטש אויף איין מינוט!

נאָך די צרות, נאָך די לייַדן
מוזן קומען שׂימחות, פֿרייַדן!
לאָמיר אויסווישן די טרערן —
פֿולע כוסות איבערקערן!
האַלט דעם זאַק און שיט קאַרטאָפֿליעס...

פֿרייען זיך איז גוט, פֿרייען זיך איז גוט,
לאָמיר זיך פֿאַרגעסן כאָטש אויף איין מינוט!

Freyen zikh iz gut, freyen zikh iz gut,
Lomir zikh fargesn khotsh af eyn minut!

Feter-lebm iz a kaysn,
Hert nit uf undz knaypm, baysn.
Nemt a glezl, makht lekhaim,
Lomir ale in eynem shrayen:
Halt dem zak un shit kartoflyes,
Zoln tsitern di toflyes!
Ver di toflyes hot tsebrokhn,
Zol kartoflyes sheyln, kokhn,
Kartoflyes sheyln, knishes makhn,
Veln mir trinken, esn, lakhn!
Hey, hey!

Freyen zikh iz gut, freyen zikh iz gut,
Lomir zikh fargesn khotsh af eyn minut!

Undzer lebm vi nokh a regn
Af basaraber roye vegn...
Eyder khakrenen un zorgn,
Lomir koysenen biz morgn!
Halt dem zak un shit kartoflyes...

Freyen zikh iz gut, freyen zikh iz gut,
Lomir zikh fargesn khotsh af eyn minut!

Nokh di tsores, nokh di leydn
Muzn kumen simkhes, freydn!
Lomir oysvishn di trern —
Fule koyses iberkern!
Halt dem zak un shit kartoflyes...

Freyen zikh iz gut, freyen zikh iz gut,
Lomir zikh fargesn khotsh af eyn minut!

LT

Džiaugtis yra gera

Džiaugtis yra gera, džiaugtis yra gera,
Užsimirškime nors minutėlei!

Gyvenimas yra žiaurus,
Mums negaili smūgių ir negandų.
Kelkit taurelę, išgerkime, lechaim!
Sušukime visi:
Imki maišą, išpilk bulves su trenksmu,
Kad sudrebėtų langai!
Kas sudaužė lango stiklą,
Tas ir skus, ir virs šias bulves.
Skus šias bulves, gamins knišus,
O mes gersim, valgysim ir juoksimės.
Hei, hei!

Džiaugtis yra gera, džiaugtis yra gera,
Užsimirškime nors minutėlei!

Mūsų gyvenimas –
Lyg Besarabijos keliai po lietaus.
Užuot galvoję ir nusiminę,
Šėlkime iki pat ryto!
Imki maišą, išpilk bulves…

Džiaugtis yra gera, džiaugtis yra gera,
Užsimirškime nors minutėlei!

Po bėdų ir nelaimių
Turi ateiti šventės ir džiaugsmas!
Nubraukime ašaras,
Išgerkime sklidinas taures!
Imki maišą, išpilk bulves…

Džiaugtis yra gera, džiaugtis yra gera,
Užsimirškime nors minutėlei!

EN

It is Good to Rejoice

It is good to rejoice, it is good to rejoice.
Let us forget our sorrows at least for a minute!

Life is cruel,
It constantly bites and flogs us.
Take a glass and make a lechaim,
Let's shout:
Hold the sack, pour out potatoes,
Loudly, until the windows shake!
The one who would break a windowpane,
Will peel and boil the potatoes,
To peel potatoes, to cook knyshes,
And we will drink, eat and laugh!

It is good to rejoice, it is good to rejoice.
Let us forget our sorrows at least for a minute!

Our life is like Bessarabian roads
After the rain…
Instead of gloomy thoughts and worries
Let's revel till dawn!
Hold the sack, pour out potatoes…

It is good to rejoice, it is good to rejoice.
Let us forget our sorrows at least for a minute!

After misfortunes and troubles
Festivities and joy will surely come!
Let us dry our tears
and drain full glasses!
Hold the sack, pour out potatoes…

It is good to rejoice, it is good to rejoice.
Let us forget our sorrows at least for a minute!

8. Der Vekhter

DER VEKHTER

I. Podriadchik, B. Boder

Lev Kogan

2

zits in droy - sn un trakht, fun
men - tshn at der velt der shlekh - ter
m.s.
vos ho-bm op - ge - koyft mayn nakht... A minds ba - she-fe-nish af der erd

10
rut in zayn nest der groy – mer un ikh
m.s.
hit op a fremd ge – tselt:
ikh, ne – bekh, o – re–mer
shoy – mer...
ikh, ne bekh, o – re – mer shoy – mer...
mp
p

4
15
p
Yam-bam - bam, la - da-day - ram, la - da-day - ram, la - da-day - ram,
pp
secco
20
3
ay - day - dam, la - da - da day-ram - bam. Ay, da-ra-ram,
25
ay, da - ra-ram, ay, da - ra-ram, ay - day - dam, ay - day - dam,

1.2.
3.
30
mp
la – da – da-day-ram – bam.
bam.
Ay, da–ra-ram,
p
35
ay, da–ra-ram, ay, da–ra-ram, ay – day – dam, ay – day – dam,
la – da – da – day – da – bam.
pp

איך, נעבעך, אָרעמער וועכטער,	Ikh, nebekh, oremer vekhter,
שטיי אין דרויסן און טראַכט,	Shtey in droysn un trakht,
פֿון מענטשן אויף דער וועלט דער שלעכטער	Fun mentshn af der velt der shlekhter
וואָס האָבן אָפּגעקויפֿט מײַן נאַכט...	Vos hobm opgekoyft mayn nakht...
אַ מינדס באַשעפֿעניש אויף דער ערד	A minds bashefenish af der erd
רוט אין זײַן נעסט דער גרוימער,	Rut in zayn nest der groymer,
און איך היט אָפּ אַ פֿרעמד געצעלט,	Un ikh hit op a fremd getselt,
איך, נעבעך, אָרעמער שומר...	Ikh, nebekh, oremer shoymer...
איך, נעבעך, אָרעמער וועכטער,	Ikh, nebekh, oremer vekhter,
האָב פֿאַרטכלעוועט מײַן שלאָף,	Hob fartakhlevet mayn shlof,
מײַן ביטערע דאָליע די פֿאַרשוועכטע	Mayn bitere dolye di farshvekhte
גייט מיר נאָך ווי אַ בייזע שטראָף.	Geyt mir nokh vi a beyze shtrof.
און מײַן לעבן איז אַ גזירה,	Un mayn lebm iz a gzeyre,
ווי דער האַרבסט אויף יונגע בוימער.	Vi der harbst af yunge boymer.
האָב איך דען אַן אַנדער ברירה —	Hob ikh den an ander breyre —
איך, נעבעך, אָרעמער שומר?	Ikh, nebekh, oremer shoymer?
איך, נעבעך, אָרעמער וועכטער,	Ikh, nebekh, oremer vekhter,
איין טרייסט האָב איך מיר נאָר:	Eyn treyst hob ikh mir nor:
די שטערן, זיי הערן מײַן געלעכטער,	Di shtern, zey hern mayn gelekhter,
אין מײַנע אויגן פֿינקלט דער קאַיאָר.	In mayne oygn finklt der kayor.
די וועלט מיט איר שיינעם קלאַנג,	Di velt mit ir sheynem klang,
דעם צוויט פֿון די יונגע בוימער,	Dem tsvit fun di yunge boymer,
דעם פֿרײַען פֿויגל געזאַנג	Dem frayen foygl gezang
בין איך אַ טרײַער שומר!	Bin ikh a trayer shoymer!

LT

Sargas

Esu nabagas, vargšas sargas,
Stoviu lauke ir galvoju
Apie šio pikto pasaulio žmones,
Nupirkusius mano naktį...
Net ir mažiausias žemės padarėlis
Ilsisi savo jaukiame lizdelyje,
Tik aš vienas turiu saugoti svetimą turtą –
Aš, nabagas, vargšas sargas.

Aš, nabagas, vargšas sargas,
Neturiu kaip išsimiegoti,
Kokia nelaiminga, alinanti mano dalia,
Ji tarsi sunkus nubaudimas.
Mano gyvenimas – nelaimė,
Kaip ruduo jaunam medeliui.
Bet ar turiu kitą pasirinkimą
Aš, nabagas, vargšas sargas.

Aš, nabagas, vargšas sargas,
Turiu vienintelę paguodą:
Žvaigždės girdi mano juoką,
Akyse sublizga saulėtekis.
Gražaus pasaulio skambesio,
Jaunųjų medelių šurmulio,
Laisvojo paukščio giesmei
Aš esu ištikimas sargas!

EN

The Guard

I am a miserable, poor guard,
I stand outside and think
About the people of this bad world,
Who bought out my night...
Every minor creature
Rests in its cozy nest
Whereas I, an unhappy, poor guard,
Must guard someone else's belongings.

I am aa miserable, poor guard,
Whose sleep is forever disrupted.
May fate is bitter and challenging,
I feel it as a hard punishment,
Like autumn for young trees.
But I, an unhappy, poor guard.
have no other choice.

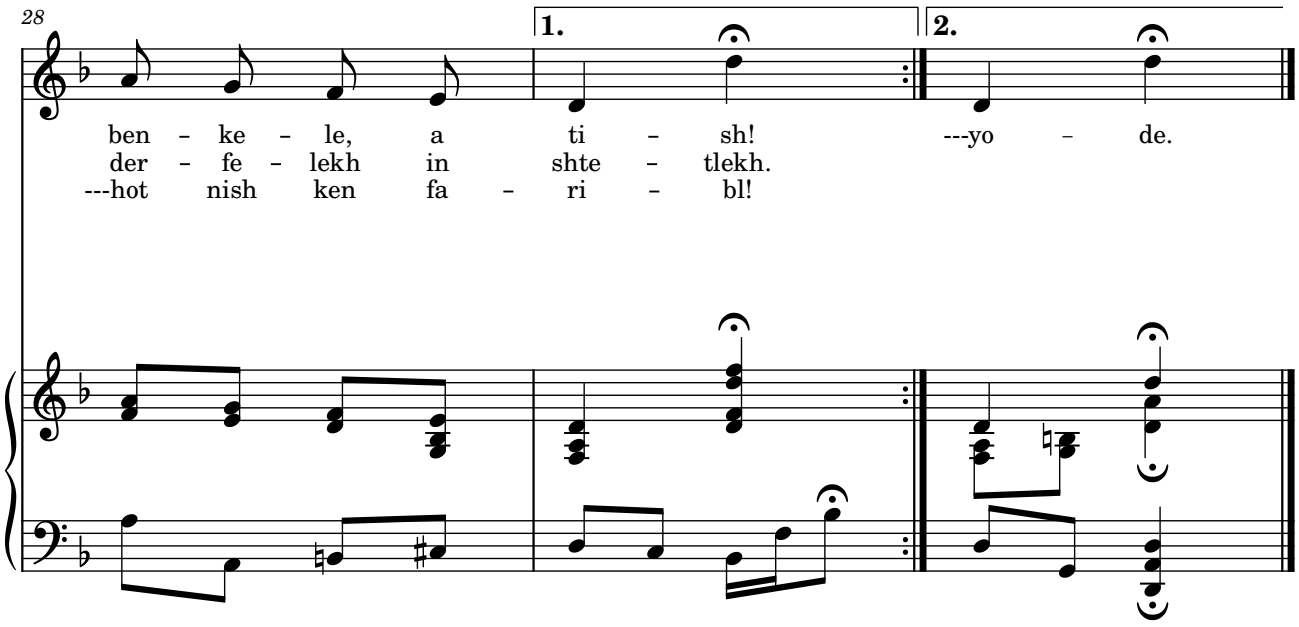
There is only one consolation
For me, an unhappy, poor guard:
Stars hear my laughter,
Down sparkles in my eyes.
For this world, with its beautiful ringing,
Rustle of its young trees,
Songs of its free birds –
I am a faithfil guardian!

9. Melukhe – melikhe

2

16
vus iz du der khi - dish? Me lu - khe - m'li - khe zingt be - m'ni - khe
20
a li - de - le a yi - dish!
mf
Bin ikh mir a sto - lye - rl,
Tonst in zingt mayn ze - ge - le,
Ve - rn hent in fis mir shver,
mp
24
rift men mikh Reb Fi - shl, kh'makh a tir, a fents - te - rl, a
shnay - dn - dik di bret - lekh, ba - pi - tsn vet dokh in - dzer mi
hi - ket tsi der hi - bl, in dus harts --se klemt mir zey - er

28
1.
2.
ben – ke – le, a ti – sh! ---yo – de.
der – fe – lekh in shte – tlekh.
---hot nish ken fa – ri – bl!

רעפֿרען.

בין איך מיר אַ שוסטערל,
קלאַפּ איך מיר אַ פֿלעקל —
אָנגעטאָן אַ פֿאַרטעכל,
דאַרף איך נישט קיין רעקל.

זיץ איך אויפֿן בענקעלע,
טאַנצט בײַ מיר דער האַמער —
האָב איך נישט קיין שטיבעלע,
ווען איך אין אַ קאַמער.

גיסט און גיסט אַ רעגנדל,
וואַקסט און וואַקסט די בלאָטע —
זיץ איך אויפֿן בענקעלע
לאַטעווע און לאַטע.

ווויל איז דעם וואָס איז אַ שוסטער
אין אַזאַ פּאָגאָדע;
מאָנט דאָס ווײַב בײַ מיר אויף פּיתא —
כ׳מאַך זיך כּלא־ידע.

רעפֿרען:

וועך סע ווייסט נישט, וועך סע ווייסט נישט,
זאָל אַצינדער וויסן, זאָל אַצינדער וויסן,
ווי שווער און ביטער, קאַרג און שיטער
ס׳קומט אונדז אָן דער ביסן.
היי, לעבעדיק, פֿרייליך! לעבעדיק, פֿרייליך!
וואָס איז דאָ דער חידוש?
מלאָכה — מלוכה, זינגט במנוחה
אַ לידעלע אַ יידישס!

בין איך מיר אַ סטאָליערל,
רופֿט מען מיך ר׳ פֿישל —
כ׳מאַך אַ טיר, אַ פֿענצטערל,
אַ בענקעלע, אַ טישל.

טאַנצט און זינגט מײַן זעגעלע,
שנײַדנדיק די בריטלעך —
באַפּרצן וועט דאָך אונדזער מי
דערפֿעלעך און שטעטלעך.

וועלן הענט און פֿיס מיר שווער,
היקעט צו דער הובל,
און דאָס האַרץ סע קלעמט מיך זייער —
האָט נישט קיין פֿאַראיבל!

רעפֿרען.

בין איך מיר אַ שנײַדערל,
רופֿט מען מיך ר׳ בערל —
ניי איך מיטן נאָדעלע,
שנײַד איך מיטן שערל.

פּרעס איך מיטן פּרעסעלע,
שטעפּ מיט דעם מאַשינדל —
פֿאַרטיקט זיך אַ מלבושל
פֿאַרן נגידס זינדל.

אויסגעפּוצט דאָס נגידל,
איז עס מלא־שׂימחה —
נאָר דעם שנײַדערס יורשל
הונגערן איז אַ מומחה.

Refren:
Ver se veyst nisht, ver se veyst nisht,
Zol atsinder visn, zol atsinder visn,
Vi shver in biter, karg in shiter
S'kimt indz un der bisn.
Hey, lebedik, freylekh! Lebedik, freylekh!
Vus iz du der khidish?
Melukhe — melikhe, zingt bemenikhe
A lidele a yidishs!

Bin ikh mir a stolyerl,
Rift men mikh Reb Fishl —
Kh'makh a tir, a fentsterl,
A beynkele, a tishl!

Tontst in zingt mayn zegele,
Shnaydndik di bretlekh —
Bapitsn vet dokh indzer mi
Derfelekh in shtetlekh.

Vern hent in fis mir shver,
Hiket tsi der hibl,
In dus harts se klemt mikh zeyer —
Hot nisht ken faribl!

Refren.

Bin ikh mir a shnayderl,
Rift men mikh reb Berl —
Ney ikh mitn nudele,
Shnayd ikh mitn sherl.

Pres ikh mitn presele,
Shtep mit dem mashindl —
Fartikt zikh a molbishl
Farn nugids zindl.

Oysgepitst dus nugidl,
Iz es mule-simkhe —
Nor dem shnayders yoyreshl
Hingern iz a mimkhe.

Refren.

Bin ikh mir a shisterl,
Klap ikh mir a flekl —
Ungetun a fartekhl,
Darf ikh nisht ken rekl.

Zits ikh ofn beynkele,
Tontst ba mir der hamer —
Hob ikh nisht ken shtibele,
Voyn ikh in a kamer.

Gist in gist a regndl,
Vakst in vakst di blote —
Zits ikh ofn beynkele
Loteve in lote.

Voyl iz dem vus iz a shister
In aza pogode;
Munt dus vayb ba mir of pite —
Kh'makh zikh kile-yode.

Amatininko daina

Priedainis:

Kas nežino, kas nežino,
Tegul tučtuojau sužino, tegul tučtuojau sužino,
Koks sunkus ir kartus, šykštus ir nedažnas
Yra mums atitenkantis duonos kąsnis.
Ei, žvaliai, linksmai! Žvaliai, linksmai!
Nieko čia naujo.
Amatas yra mūsų valdovas, o poilsio akimirką
Dainuojame jidiš dainelę.

Esu dailidė
Vardu Fišlas,
Gaminu tai duris, tai langą,
Tai suolelį, tai staliuką.

Šoka ir dainuoja mano pjūklelis,
Pjauna lentukes,
Mūsų triūsas
Išdailina kaimelius ir miestelius.

Mano rankos ir kojos pavargusios,
Bet oblius drožia,
O širdį taip spaudžia –
Nepykite, kad skundžiuosi!

Priedainis

Esu siuvėjas
Vardu Berlas,
Karpau sau žirklutėmis,
Siuvu adatėle.

Lyginu lygintuvėliu,
Persiuvu siuvimo mašinėle,
Baigiu apdarą
Turtuolio sūneliui.

Anas gražiai apsirengia
Ir trykšta džiaugsmu,
O siuvėjui lieka
Vien amžinas alkis.

Priedainis

Esu batsiuvys,
Stuksenu plaktuku.
Užsijuosęs prijuostę,
Nereikia man ir palto.

Sėdžiu ant suoliuko,
Šoka mano plaktukas.
Namelio jokio neturiu,
Kambarį nuomoju.

Lyja, lyja lietutis,
Balos didėja.
O aš sėdžiu ant suoliuko,
Dedu lopus ant lopytų batų.

Gera būti batsiuviu,
Kai yra toks oras.
Žmona prašo pinigų –
Deduosi nesuprantantis.

A Craftsman's Song

Refrain

If you don't know, if you don't know,
I need to let you know,
How difficult, bitter and scarse
The living we earn.
Hey, look lively, be merry!
This is hardly new.
The work is our master, and at a moment of leisure
We sing a Yiddish song.

I am a carpenter,
My name is Fishl.
I make doors and windows,
Benches and tables.

My saw is dancing
On boards,
Our work adorns
villages and townlets.

My arms and legs are tired,
But my plane is still going on.
I am so heavy-hearted,
Please excuse my complaint.

Refrain

I am a tailor,
My name is Berl.
I cut by a pair of scissors
And stitch with a needle.

I press by an iron
And sew with a sewing machine.
The attire for the rich man son
Is almost ready.

The rich boy will get dressed nicely
And feel happy.
On my part, I will feel
Only hunger, as usual.

Refrain

I am a shoemaker,
I clap with my hammer.
I have an apron,
Don't need a coat.

I am sitting on a bench,
My hammer dances.
I don't have a house,
Only a rented room.

It rains and ir pours,
Puddles are getting bigger.
I am still sitting there
And mending already mended shoes.

What luck to be a shoemaker
In such a weather!
My wife is begging for money to buy groceries,
But I make myself dumb.

10. Az a yingele zet an alef

2

16
zet an a - lef, an a - lef,
zet a beys, a beys,
zet a gi - ml, a gi - ml
19
zog zhe, zu - ne - nyu, vi a-zoy zhe
m.d.
23
makht es? --Ay, Ay. --Un nokh a taych? Vi a-zoy zhe
--Be - re - le.
--Gen - ze - le.

28
makht es? --A shte-ke-le. --Vi zhe makht es in
--Bom - chik.
--Go - ner.
2
Allegro moderato
32
mf
ey-nem? --Ay, ay, a shte - ke-le, ay, a shte - ke-le
mf
37
f rit.
ay, ay, a shte - ke - le, zog mir zhe, zu - ne-nyu.
f rit.

41
3
mf
2.--Be - re - le bom - chik, Be - re - le bom - chik, ay, ay, a shte - ke-le,
3.--Gen - ze - le go - ner, Be - re - le bom - chik,
mf
45
ay, a shte - ke-le, ay, ay, a shte - ke - le,
49
f rit.
4
Lento
mf
zog mir zhe, zu - ne - nyu.
4.Az a
5.Az a
f rit.
m.d.
mf

53
yin – ge – le zet a da – led, a da – led,
yin – ge – le zet a hey, a hey,
57
zog zhe, zu – ne – nyu, vi a-zoy zhe
m.d.
61
makht es? --Da – rer. Un Nokh a taych? Vi a-zoy zhe
--Hoy-kher.

6

66
makht es?
--Drond-zhik.
--Vi zhe makht es in ey - nem?
71
5
f
Da - rer dron-dzhik, da - rer dron-dzhik, gen - ze-le go - ner, Be - re-le bom-chik,
Hoy - khe hoy - zn, da - rer dron-dzhik,
mf
75
--Ay, ay, a shte - ke-le, ay, a shte - ke-le,
mf

79
f rit.
ay, ay, a shte - ke - le, zog mir zhe, zu - ne - nyu.
f rit.
83
6
Lento
mf
6.Az a yin-ge-le zet a vov, vos zhe
m.d.
mf
87
vil - stu?
Zog zhe, zu-ne-nyu,
m.d.

8

92
za – yen --zog, vos zhe vil – stu? --Khes--- kha-se-ne ho-bm! --Un
96
nokh a taych? --Tes --to-mer tor-men nit! --Ef-sher tor-mer nit.
7 Allegro moderato
101
Vi zhe makht es in ey – nem? To – mer tor-men nit kha – se-ne ho – bm,
f
mf

105
zog zhe, zu-ne-nyu, vos zhe vil-stu? Hoy-khe hoy-zn, da-rer dron-dzhik,
109
gen-ze-le go-ner, Be-re-le bom-chik, ay, ay, a shte-ke-le,
113
ay, a shte-ke-le, ay, ay, a shte-ke-le,

אַז אַ ייִנגעלע זעט אַן אַלף, אַן אַלף,	Az a yingele zet an alef, an alef,
זאָג זשע, זונעניו, ווי אַזוי זשע מאַכט עס?	Zog zhe, zunenyu, vi azoy zhe makht es?
— אַיַ־אַיַ.	— Ay-ay.
— און נאָך אַ טייטש? ווי אַזוי זשע מאַכט עס?	— Un nokh a taytsh? Vi azoy zhe makht es?
— אַ שטעקעלע.	— A shtekele.
— ווי זשע מאַכט עס אין איינעם?	— Vi zhe makht es in eynem?
— אַיַ־אַיַ, אַ שטעקעלע, אַיַ, אַ שטעקעלע,	— Ay-ay, a shtekele, ay, a shtekele,
אַיַ־אַיַ, אַ שטעקעלע, זאָג מיר זשע, זונעניו.	Ay-ay, a shtekele, zog mir zhe, zunenyu.
אַז אַ ייִנגעלע זעט אַ בית, אַ בית,	Az a yingele zet a beys, a beys,
זאָג זשע, זונעניו, ווי אַזוי זשע מאַכט עס?	Zog zhe, zunenyu, vi azoy zhe makht es?
— בערעלע.	— Berele.
— און נאָך אַ טייטש? ווי אַזוי זשע מאַכט עס?	— Un nokh a taytsh? Vi azoy zhe makht es?
— באָמטשיק.	— Bomtshik.
— ווי זשע מאַכט עס אין איינעם?	— Vi zhe makht es in eynem?
— בערעלע באָמטשיק, בערעלע באָמטשיק,	— Berele bomtshik, Berele bomtshik,
אַיַ־אַיַ, אַ שטעקעלע, אַיַ, אַ שטעקעלע,	Ay-ay, a shtekele, ay, a shtekele,
אַיַ־אַיַ, אַ שטעקעלע, זאָג מיר זשע, זונעניו.	Ay-ay, a shtekele, zog mir zhe, zunenyu.
אַז אַ ייִנגעלע זעט אַ גימל, אַ גימל,	Az a yingele zet a giml, a giml,
זאָג זשע, זונעניו, ווי אַזוי זשע מאַכט עס?	Zog zhe, zunenyu, vi azoy zhe makht es?
— גענדזעלע.	— Gendzele.
— און נאָך אַ טייטש? ווי אַזוי זשע מאַכט עס?	— Un nokh a taytsh? Vi azoy zhe makht es?
— גאָנער.	— Goner.
— ווי זשע מאַכט עס אין איינעם?	— Vi zhe makht es in eynem?
— גענדזעלע גאָנער, בערעלע באָמטשיק,	— Gendzele goner, Berele bomtshik,
אַיַ־אַיַ, אַ שטעקעלע, אַיַ, אַ שטעקעלע,	Ay-ay, a shtekele, ay, a shtekele,
אַיַ־אַיַ, אַ שטעקעלע, זאָג מיר זשע, זונעניו.	Ay-ay, a shtekele, zog mir zhe, zunenyu.
אַז אַ ייִנגעלע זעט אַ דלת, אַ דלת,	Az a yingele zet a daled, a daled,
זאָג זשע, זונעניו, ווי אַזוי זשע מאַכט עס?	Zog zhe, zunenyu, vi azoy zhe makht es?
— דאַרער.	— Darer.
— און נאָך אַ טייטש? ווי אַזוי זשע מאַכט עס?	— Un nokh a taytsh? Vi azoy zhe makht es?
— דראָנדזשיק.	— Drondzhik.
— ווי זשע מאַכט עס אין איינעם?	— Vi zhe makht es in eynem?

Kai berniukas pamato raidę Alef.
Alef – pirmoji žydų abėcėlės raidė. Skaičiuoklė

Kai berniukas pamato raidę **Alef**,
Pasakyk man, sūneli, kas tai bus?
– Oi, oi.
– Ir dar kita lazdelė?
– O kas išeis kartu?
Oi, lazdelė, oi, lazdelė,
Oi, oi, lazdelė, pasakyk man, sūneli.

Kai berniukas pamato raidę **Beis**,
Pasakyk man, sūneli, kas tai bus?
– **B**erele. (Vardas)
– Oi, dar lazdelė? Kas tai bus?
– Bomčik! (Šaukinys)
– O kas išeis kartu?
– Berele bomčik, Berele bomčik,
Oi, lazdelė, oi, lazdelė,
Oi, oi, lazdelė, pasakyk man, sūneli.

Kai berniukas pamato raidę **Giml**,
Pasakyk man, sūnau, kas tai bus?
– Žąselė (**G**endzele).
– Oi, oi.
– Ir dar kita lazdelė? Sakyk, sūnau, kas bus kartu?
– Žąsinas (**G**oner).
– O kas išeis kartu?
– Žąselė žąsinas, Berele bomčik.
Oi, lazdelė, oi, lazdelė,
Oi, oi, lazdelė, pasakyk man, sūneli.

Kai berniukas pamato raidę **Dalet**,
Pasakyk man, sūneli, kas tai bus?
– Liesas (**D**arer).
– Oi, dar lazdelė? Kas tai bus?
– Ilgas (**D**rondzik).
– O kas išeis kartu?
– Liesas ilgas, liesas ilgas,
– Žąselė žąsinas, Berele bomčik.
Oi, lazdelė, oi, lazdelė,
Oi, oi, lazdelė, pasakyk man, sūneli.

Kai berniukas pamato laišką **Hei**,
Pasakyk man, sūneli, kas tai bus?
– Aukštas (**H**oyche).
– O kaip su lazdele?
– Kelnės (**H**oizen).
– O kas išeis kartu?
– Aukštos kelnės, liesas ilgas.
– Žąselė žąsinas, Berele bomčik.
Oi, lazdelė, oi, lazdelė,
Oi, oi, lazdelė, pasakyk man, sūneli.

Kai berniukas pamato raidę **Vov**,
Pasakyk (**Z**og), sūneli, ko tu nori?
– **Hes** – aš noriu vesti! (**Ch**asene – vestuvės)
– Oi, dar lazdelė?
– **Tes** – negalima!
(**T**or men nit – negalima)
– Turbūt negalima.
– O kas išeis kartu?
– Negalima tuoktis.
– Sakyk, sūnau, ko tu nori?
– Ilgos kelnės, plonas ilgas,
– Žąselė žąsinas, Berele bomčik.
Oi, lazdelė, oi, lazdelė.
Oi, oi, lazdelė, pasakyk man, sūneli.

When a boy sees the letter Alef.

Kai berniukas pamato raidę **Alef**,
Pasakyk man, sūneli, kas tai bus?
– Oi, oi.
– Ir dar kita lazdelė?
– O kas išeis kartu?
Oi, lazdelė, oi, lazdelė,
Oi, oi, lazdelė, pasakyk man, sūneli.

Kai berniukas pamato raidę **Beis**,
Pasakyk man, sūneli, kas tai bus?
– **B**erele. (Vardas)
– Oi, dar lazdelė? Kas tai bus?
– Bomčik! (Šaukinys)
– O kas išeis kartu?
– Berele bomčik, Berele bomčik,
Oi, lazdelė, oi, lazdelė,
Oi, oi, lazdelė, pasakyk man, sūneli.

Kai berniukas pamato raidę **Giml**,
Pasakyk man, sūnau, kas tai bus?
– Žąselė (**G**endzele).
– Oi, oi.
– Ir dar kita lazdelė? Sakyk, sūnau, kas bus kartu?
– Žąsinas (**G**oner).
– O kas išeis kartu?
– Žąselė žąsinas, Berele bomčik.
Oi, lazdelė, oi, lazdelė,
Oi, oi, lazdelė, pasakyk man, sūneli.

Kai berniukas pamato raidę **Dalet**,
Pasakyk man, sūneli, kas tai bus?
– Liesas (**D**arer).
– Oi, dar lazdelė? Kas tai bus?
– Ilgas (**D**rondzik).
– O kas išeis kartu?
– Liesas ilgas, liesas ilgas,
– Žąselė žąsinas, Berele bomčik.
Oi, lazdelė, oi, lazdelė,
Oi, oi, lazdelė, pasakyk man, sūneli.

Kai berniukas pamato laišką **Hei**,
Pasakyk man, sūneli, kas tai bus?
– Aukštas (**H**oyche).
– O kaip su lazdele?
– Kelnės (**H**oizen).
– O kas išeis kartu?
– Aukštos kelnės, liesas ilgas.
– Žąselė žąsinas, Berele bomčik.
Oi, lazdelė, oi, lazdelė,
Oi, oi, lazdelė, pasakyk man, sūneli.

Kai berniukas pamato raidę **Vov**,
Pasakyk (**Z**og), sūneli, ko tu nori?
– **Hes** – aš noriu vesti! (**Ch**asene – vestuvės)
– Oi, dar lazdelė?
– **Tes** – negalima!
(**T**or men nit – negalima)
– Turbūt negalima.
– O kas išeis kartu?
– Negalima tuoktis.
– Sakyk, sūnau, ko tu nori?
– Ilgos kelnės, plonas ilgas,
– Žąselė žąsinas, Berele bomčik.
Oi, lazdelė, oi, lazdelė.
Oi, oi, lazdelė, pasakyk man, sūneli.

11. Dos Fidele

2

makh ikh an an - tik... A tsvay - gl fun a bey - me - le un
falt a - rop a karsh. Nor key - ner darf keyn kar - shn nit, me
11
lan - ge hor fun ferd, tsi ikh on dos smi - tshi - kl
hert nor mayn mu - zik... Ye - der vil dos fi - de - le a
2
un tse-shpil zikh: hert! Di bin blaybt shtil un zhu - met nit, di
tsi ton mi - tn smik... Di hun far - gest di hin - de - lekh un

kats fa – rayst dem kop, un s'lo – zn zikh di lo – shek – lekh a –
hert zikh tsu mir ayn. ---Far – ges nit, hun, di hin – de – lekh, zey
8va
3
16
vek in a ga – lop... Di/Se shpilt, se shpilt, mayn fi – de – le:
veln in top a – rayn...
tra – la – la – la, tra – la – la – la, tra – la – la – la,

4

21
la - la - la - la-la-la,
tri - lay, tri - lay, tri - lay.
Dray
tri-lay... un shoyn an ek.
Di
8va
D.S. al Fine
1.
pi - kers a - fn kar - shn boym tshi - ri - ken tsu der - bay...
Dray//
hun klaybt uf di hin - de - lekh, di
Fine
2.
pi - kers shoyn a - vek...

אַ זײַטל פֿון אַ קעסטעלע	A zaytl fun a kestele
און פֿעדעמער פֿון שטריק,	Un fedemer fun shtrik,
מאַך איך מיר אַ פֿידעלע,	Makh ikh mir a fidele,
מאַך איך אַן אַנטיק.	Makh ikh an antik.
אַ צוויגל פֿון אַ בײמעלע	A tsvaygl fun a beymele
און לאַנגע האָר פֿון פֿערד,	Un lange hor fun ferd,
צי איך אָן דאָס סמיטשיקל	Tsi ikh on dos smitshikl
און צעשפּיל זיך: הערט!	Un tseshpil zikh: hert!
די בין בלײַבט שטיל און זשומעט ניט,	Di bin blaybt shtil un zhumet nit,
די קאַץ פֿאַרריסט דעם קאָפּ,	Di kats farayst dem kop,
און ס׳לאָזן זיך די לאָשעקלעך	Un s'lozn zikh di losheklekh
אַוועק אין אַ גאַלאָפּ.	Avek in a galop.
די הון פֿאַרגעסט די הינדעלעך	Di hun fargest di hindelekh
און הערט זיך צו מיר אײַן.	Un hert zikh tsu mir ayn.
— פֿאַרגעס ניט, הון, די הינדעלעך,	— Farges nit, hun, di hindelekh,
זיי וועלן אין טאָפּ אריין.	Zey veln in top arayn.
סע שפּילט, סע שפּילט מײַן פֿידעלע:	Se shpilt, se shpilt mayn fidele:
טרילײַ, טרילײַ, טרילײַ.	Trilay, trilay, trilay.
דריי פּיקערס אויפֿן קאַרשנבוים	Dray pikers afn karshnboym
טשיריקען צו דערבײַ.	Tshiriken tsu derbay.
דריי פּיקערס אויפֿן קאַרשנבוים	Dray pikers afn karshnboym
מיט העלדזעלעך ווי אַש.	Mit heldzelekh vi ash.
גיט אַ פֿאָך אַ ווייַדעלע,	Git a fokh a veydele,
פֿאַלט אַראָפּ אַ קאַרש.	Falt arop a karsh.
נאָר קיינער דאַרף קיין קאַרשן ניט,	Nor keyner darf keyn karshn nit,
מען הערט דאָך מײַן מוזיק,	Me hert dokh mayn muzik,
יעדער וויל דאָס פֿידעלע	Yeder vil dos fidele
אַ צי טאָן מיטן סמיק!	A tsi ton mitn smik!
סע שפּילט, סע שפּילט מײַן פֿידעלע:	Se shpilt, se shpilt mayn fidele:
טרילײַ... און שוין אַן עק.	Trilay... un shoyn an ek.
די הון קלײַבט אויף די הינדעלעך,	Di hun klaybt uf di hindelekh,
די פּיקערס שוין אַוועק.	Di pikers shoyn avek.

LT

Smuikelis

Dėžutės sienelė,
Virvutės gabaliukas –
Štai ir pagaminau
Nuostabiausią smuikelį.

Medžio šakelė,
Ilgas arklio ašutas –
Štai ir smuikelio strykas,
Jau groju, paklausykite!

Bitutė sustingo ore ir nebedūzgia,
Katė atsisuko galva į mane,
O arkliukai
Ėmė šuoliuoti.

Vištytė pamiršo savo viščiukus,
Taip įsiklausė į mano griežimą.
– Nepamiršk viščiukų, vištyte,
Kad nepatektų į puodą.

Vis skamba mano smuikelis:
Trilaj, trilaj, trilaj.
Trys paukščiukai vyšnioje
Jam pritaria giesmele.

Trys paukščiukai vyšnioje
Su kakleliais pilkais.
Kai paukštis mosteli uodega –
Nukrenta vyšnelė.

Bet niekam tų vyšnių nereikia,
Juk visi klausosi muzikos.
Kiekvienas norėtų paimti stryką
Ir taip pat pagroti.

Vis skamba mano smuikelis:
Trilaj... Ir jau sustojo.
Vištytė surinko savo viščiukus,
Paukščiukai nuskrido.

EN

My Little Violin

Half a box,
A piece of string –
And here I am,
Having crafted a pretty little violin.

A twig, a long horsehair –
And the fiddle-bow is ready.
And I am already playing,
Please listen!

A bee freezes in the air,
The cat turns its head to me,
And the horses
broke into a gallop.

A hen forgot its chicks
While listening me playing.
– Do not forget them, hen,
Otherwise they would be taken for a pot.

My little fiddle plays and plays:
Trilay, trilay, trilay.
Three birdies in a cherry tree
Sing along with it.

Three birdies in a cherry tree
With necks grey as ash.
A bird wags its tail –
And a cherry falls.

But who needs the cherries?
Everybody are listening to the music.
And everyone would like to take
The bow and to play.

My little fiddle plays and plays:
Trilay... and then it stops.
The hen gathers her chicks,
The birdies fly away.

12. Shpil zhe mir a lidele in yidish

LT

Pagrok man dainelę jidiš kalba

Shpil zhe mir a lidele in yidish buvo viena iš reikšmingų Nechamos Lifšicaitės repertuaro dainų, kurios istorija jungia prieškarinę Rytų Europos jidiš kultūrą, Holokausto laikotarpį ir vėlesnį žydų kultūrinio gyvenimo tęstinumą Sovietų Sąjungoje, o prasmė peržengė vien muzikinio kūrinio ribas.

Kadaise daina buvo atliekama kaip *Tango in yidish* („Tango jidiš kalba“). Antrojo pasaulinio karo pradžioje ją į Lietuvą atsivežė žydų pabėgėliai iš Lenkijos. Melodija skambėjo ir Vilniaus bei Kauno getuose. Ją gerai žinojo Nechamos tėvas ir pirmasis jos muzikos mokytojas Jehuda-Hiršas Lifšicas bei po karo Vilniuje gyvenęs jidiš poetas, Nechamos bičiulis Josifas Kotliaras (1908–1962). Nechamos tėvas paprašė Kotliaro pagal žinomą melodiją parašyti naujus žodžius.

Kotliaro eilės senai melodijai suteikė naują prasmę. Tekste prašoma pagroti dainelę jidiš kalba – taip, kad ji būtų artima ir suprantama, plistų iš lūpų į lūpas, jungtų žmones, teiktų džiaugsmą ir kad visi matytų: „aš gyvuoju ir vis dar galiu dainuoti“. Šie žodžiai suvokiami kaip platesnė kultūrinio išlikimo metafora. Po Holokausto, sunaikinusio didelę dalį Rytų Europos jidiš kultūrinės aplinkos, sovietmečiu, kai žydų kultūros raiškos galimybės buvo smarkiai ribojamos, pats jidiš kalbos skambėjimas koncertų salėje turėjo ne vien estetinę reikšmę. Jis liudijo kultūrinį tęstinumą ir galimybę sugrąžinti į sceną kalbą bei repertuarą, kurių gyvavimas buvo nutrūkęs arba slopinamas.

EN

Play Me a Little Song in Yiddish

Shpil zhe mir a lidele in yidish was one of the significant songs in Nehama Lifshitz's repertoire. Its history brings together the pre-war Yiddish culture of Eastern Europe, the Holocaust period, and the continuation of Jewish cultural life in the Soviet Union.

The song was originally performed as *Tango in yidish*. At the beginning of the Second World War, Jewish refugees from Poland brought this tango to Lithuania. Its melody was heard in both the Vilnius and Kaunas ghettos. The melody was also well known to Nehama's father, her first music teacher, Yehuda (Yudl) Lifshitz, as well as to the friend of Nechama, Yiddish poet Yosif Kotliar (1908–1962), who after the war lived in Vilnius. It was Nehama's father who asked Kotliar to write new lyrics for the familiar melody.

Kotliar's lyrics gave the old melody a new meaning. The text asks for a little song to be played in Yiddish — in a way that would be close and understandable, passed "from mouth to mouth," bringing people together and giving them joy, and that everyone can see: "I am alive and I can still sing." These words can be understood as a broader metaphor for cultural survival. After the Holocaust, which destroyed much of the Yiddish cultural world of Eastern Europe, and during the Soviet era, when opportunities for Jewish cultural expression were severely restricted, the very sound of Yiddish in a concert hall carried more than aesthetic significance. It testified to cultural continuity and the possibility of bringing back onto the stage a language and a repertoire whose living tradition had been interrupted or suppressed.

Shpil zhe mir a lidele in yiddish

Yoysef Kotliar (1908-1962)

Henech Kon (1898-1972)
Arr. Borisas Traubas

2

11
ke - nen dos far-shteyn Fun moyl tsu moyl dos li - de - le zol geyn! A
14
li - de - le on zift-zn un on tre - rn, Shpil a - zoy, az a - le zo - ln
17
he - rn, Az a - le zo - ln zen: Ikh leb un zin-gen ken
20
She - ner nokh un be - ser vi ge - ven!
tr

2
22
Shpil, shpil, klez - me-rl shpil, Velst doch, vos ikh meyn un vos ikh
25
vil: Shpil, shpil! Shpil a ni - gn - del far mir, Shpil a
28
li - de - le mit harts un mit ge - fil!
3
31
Shpil zhe mir a li - de - le vegn sho - lem!

4

33
Zol shoyn za - yn sho - lem nit keyn cho - lem! Az
35
fel - ker, groys un kleyn, Zoln ke - nen dos far - shteyn, On
37
kri - gn un mel - kho - mes zikh ba - geyn... Lo mir zin - gen li - de - le tsu -
tr
40
za - men, Vi gu - te fraynd, vi kin - der fun eyn
3
3

42
ma - men! Mayn eyn - tsi - gen far - lang: Zol
44
klin - gen fray un frank In a - le - mens ge - zang - oykh mayn ge -
4
46
zang! Shpil, shpil, klez - me-rl shpil,
49
Velst doch, vos ikh meyn un vos ikh vil: Shpil, shpil! Shpil a

52
ni – gn – del far mir, Shpil a li – de – le mit harts un mit ge –
5
54
fil!
f
58
62
Shpil, shpil, klez – me – rl shpil,
mf
3
3

65
Velst doch, vos ikh meyn un vos ikh vil: Shpil, shpil! Shpil a
3
3

68
li - de - le far mir, Shpil a li - de - le mit harts un mit ge - fil!
5
Ped.

שפּיל זשע מיר אַ לידעלע אין יִדיש,
דערוועקן זאָל עס פֿרייד און ניט קיין חידוש,
אַז אַלע, גרויס און קליין,
זאָלן קענען דאָס פֿאַרשטיין –
!פֿון מויל צו מויל דאָס לידעלע זאָל גיין

רעפֿריין:
שפּיל, שפּיל, קלעזמערל, שפּיל,
ווייסט דאָך וואָס איך מיין און וואָס איך וויל —
שפּיל, שפּיל, שפּיל אַ לידעלע פֿאַר מיר,
!שפּיל אַ לידעלע מיט האַרץ און מיט געפֿיל

אַ לידעלע אָן זיפֿצן און אָן טרערן,
שפּיל אַזוי אַז אַלע זאָלן הערן,

אַז אַלע זאָלן זען
איך לעב און זינגען קען,
.שענער נאָך און בעסער ווי געוועזן
!שפּיל זשע מיר אַ לידלע פֿון שלום
!זאָל שוין זיין שלום, ניט קיין חלום
אַז פֿעלקער, גרויס און קליין,
זאָלן קענען דאָס פֿאַרשטיין,
.אָן קריג און אָן מלחמות זיך באַגיין
לאָמיר זינגען ס׳לידעלע צוזאַמען,
!ווי גוטע פֿרײַנד, ווי קינדער פֿון איין מאַמען
מיין אייניציקער פֿאַרלאַנג,
ס׳זאָל קלינגען פֿרײַ און פֿראַנק,
!אין אַלעמענס געזאַנג, אויך מיין געזאַנג

Shpil zhe mir a lidele in yidish,
Dervekn zol es freyd un nisht keyn khidesh,
Az ale, groys un kleyn,
Zoln kenen dos farshteyn,
Fun moyl tsu moyl dos lidele zol geyn!
Refrain:
Shpil, shpil, klezmerl, shpil.
Veyst dokh vos ikh meyn un vos ikh vil-
Shpil, shpil, shpil a lidele far mir,
Shpil a lidele mit harts un mit gefil!
A lidele on ziftsn un on trern,
Shpil azoy az ale zoln hern,
Az ale zoln zen

lkh leb un zingen ken
Shener nokh un beser vi geven.
Shpil zhe mir a lidele fun sholem!
Zol shoyn zayn sholem, nit keyn kholem!
Az felker, groys un kleyn,
Zoln kenen dos farshteyn,
On krig un on milkhomes zikh bageyn.
Lomir zingen s’lidele tsuzamen
Vi gute fraynd, vi kinder fun eyn mamen!
Mayn eyntsiker farlang,
S’zol klingen fray un frank
In alemens gezang, oykh mayn gezang!

LT

Pagrok man dainelę jidiš kalba

Pagrok man dainelę jidiš kalba,
Tebūnie ji džiaugsminga, kad ir ne naujoviška,
Suprantama ir mažam, ir dideliam,
Kad žmonės ją perduotų vienas kitam.

Priedainis

Grok, grok, klezmeri,
Juk žinai, ką turiu omeny ir ko noriu.
Pagrok, pagrok man dainelę,
Pagrok ją nuoširdžiai ir jausmingai.
Šią dainelę, be atodūsių ir ašarų,
Grok taip, kad visi išgirstų,
Kad visi pamatytų,
Jog esu gyvas ir sugebu dainuoti
Net gražiau ir geriau nei anksčiau.

Pagrok man dainelę apie taiką!
Tegul taika bus tikra, nesusvajota!
Kad visi žmonės, dideli ir maži,
Suprastų, jog galima gyventi be karų.
Padainuokime šią dainelę kartu,
Kaip geri draugai, tarsi vienos mamos vaikai!
Norėčiau tik vieno:
Kad ji skambėtų laisvai ir nevaržomai,
Kad ši mano dainelė priklausytų visiems.

EN

Play to Me a Song in Yiddish

Play me a little song in Yiddish.
may it awaken joy and not surprise,
so everyone, young and old,
can understand it.

Refrain

Let the song spread by word of mouth.
Play musicians, play –
you know what I'm thinking and what I want.
Play a little song for me–
play a little song with heart and feeling.
A song without sighs and without tears,
play it so everyone can hear,
so that everyohne can see
I am alive and can sing
even better and more beautifully than before.

Play me a little song about peace!
Let there be peace, it is not a dream!
So that nations, large and small,
will be able to understand,
how to do without battles or wars.
Let's sing a little song together
like good friends, like children of one mother!
My only request
is that it ring out freely and unrestrained
in everyone's singing, and my singing, too!

13. Avek der shabes

2

8
kley - te - le shoyn var - tn tsvey - en: a tun - kl
tish - te - khl hot dor - tn oy - bm dos lets - te
10
shik - se - le, a shvar - tse flash. In kley - nem
koy - le - tshl shoyn shtil far - dekt... A ne - pl -
12
kley - te - le shoyn var - tn tsvey - en: a tun - kl
tish - te khl hot dor - tn oy - bm dos lets - te

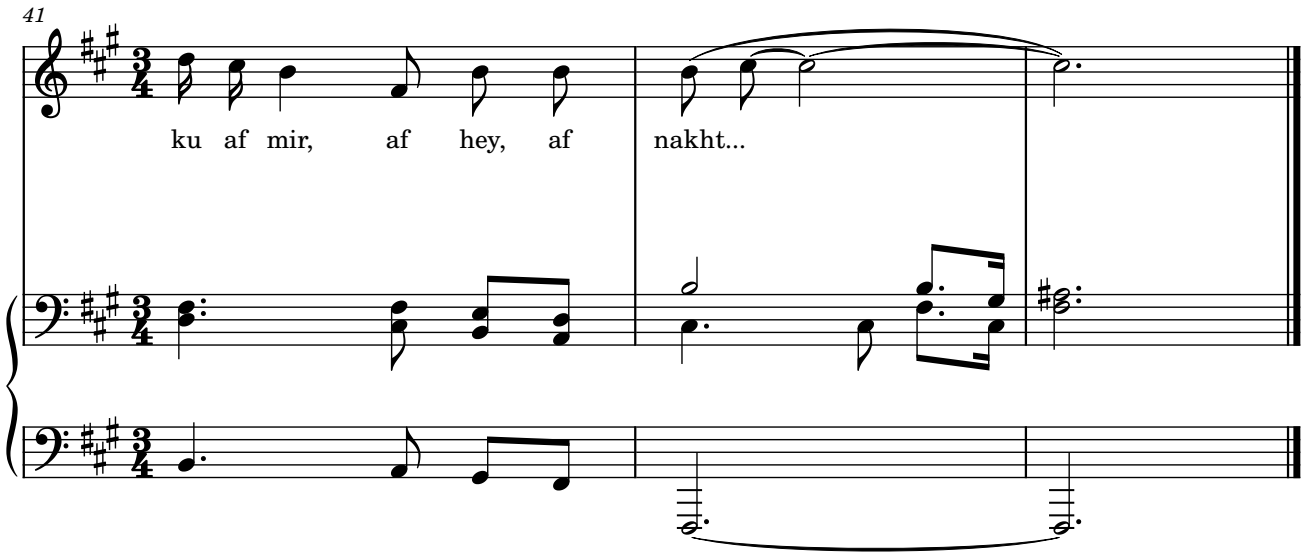

14
shik-se-le, a shvar-tse flash.
koy-le-tshl shoyn shtil far - dekt...
mf
18
mf
3.Der ta-te hot op - ge-rikht shoyn di dri - te su - de un vert mit
p
21
tun - kl - kayt mit tish far - vebt, un tsvi - shn
mp

4

23
shves-ter-lekh un sho-tns mi - de a mur-ml -
25
fe-de-ml zikh vebt un vebt...
mf
f
29
mp
4.Di ma-me zukht in shoyb a vay-tn shte-rn - un nit ge -
p
8vb

33
fu - nen im un zits far - tracht... Ikh zink in
8vb
35
u-met-kayt un vil nit kle - rn, az s'vart di ku af mir, af hey, af
8va
8vb
38
nakht... Ikh zink in u-met-kayt un vil nit kle - rn, az s'vart di
pp

6

אַוועק דער שבת שוין... אויף וויַטע שנייען
אַ גרויסער עמעצער שיט גראָון אַש...
אין קליינעם קלייטעלע שוין וואַרטן צווייען:
אַ טונקל שיקסעלע, אַ שוואַרצע פּלאַש.

די בייַטש איז אויסגערוט, דאָרט צווישן אויוון
איז זי מיט פּינצטערניש געדיכט פַאַרשטעקט.
אַ נעפּל־טישטעכל האָט דאָרטן אויבן
דאָס לעצטע קוילעטשל שוין שטיל פַאַרדעקט...

דער טאַטע האָט אָפּגעריכט שוין די דריטע סעודה
און ווערט מיט טונקלקייט מיט טיש פַאַרוועבט,
און צווישן שוועסטערלעך און ַשאָטנס מידע
אַ מורמל־פַעדעמל זיך וועבט און וועבט...

די מאַמע זוכט אין שויב אַ וויַטן שטערן —
און ניט געפֿונען אים און זיצט פַאַרטראַכט...
איך זינק אין אומעטקייט און ווייל ניט קלערן,
אַז ס'וואַרט די קו אויף מיר, אויף היי, אויף נאַכט.

Avek der shabes shoyn… Af vayte shneyen
A groyser emetser shit grovn ash…
In kleynem kleytele shoyn vartn tsveyen:
A tunkl shiksele, a shvartse flash.

Di baytsh iz oysgerut, dort tsvishn oyvn
Iz zi mit fintsternish gedikht farshtekt.
A nepl-tishtekhl hot dortn oybm
Dos letste koyletshl shoyn shtil fardekt…

Der tate hot opgerikht shoyn di drite sude
Un vert mit tunklkayt mit tish farvebt,
Un tsvishn shvesterlekh un shotns mide
A murml-fedeml zikh vebt un vebt…

Di mame zukht in shoyb a vaytn shtern -
Un nit gefunen im un zitst fartrakht…
Ikh zink in umetkayt un vil nit klern,
Az s'vart di ku af mir, af hey, af nakht…

LT

Baigėsi šabas

Šabas jau pasibaigė. Tolumoje ant sniego
Kažkoks milžinas barsto pilkus pelenus.
Mažoje krautuvėlėje jau laukia dviese –
Jauna tamsiagymė krikščionė ir juodas butelis...

Pailsėjęs botagas
Užkištas tamsoje už pečiaus,
Rūko staltiesė
Spėjo uždengti paskutinį riestainį...

Tėtis jau užbaigė trečią privalomą šabo valgymą,
Beveik nematomas prie stalo sutemoje.
Seselės tyliai tęsia pokalbio siūlą
Tarp savęs ir šešėlių...

Mama ieško danguje tolimos žvaigždės,
Bet jos nerado ir sėdi susimąsčius.
Aš pasineriu į liūdesį, nenoriu galvoti
Apie karvę, laukiančią manęs, ir šieno, ir nakties...

EN

The Shabbes is Gone

The shabbes is gone. Far away
Some giant strews ashes on snow.
In a small shop two wait already:
A dark Christian girl and a black bottle...

The rested whip
Is shoved behind the stove,
A tablecloth of mist
is spread onto the last sweet bun…

Dad has finished the third shabbes meal,
He is hardly seen in twilight at the table.
Sisters spin a thread of a soft conversation
Between themselves and the shadows…

Mother seeks a distant star,
But doesn't find it and sits there lost in thought.
My sadness deepens, I do not like to think
About the cow who waits for me, for hay,
and for the night…

14. Am Yisrael chai

LT

Izraelio tauta gyva

Jidiš poeto Yosefo Kerlerio XX a. 7-ajame dešimtmetyje sukurta daina, sovietmečiu tapusi viena ryškiausių žydų tautinės savimonės ir kultūrinio atsparumo išraiškų. Jos priedainyje kartojami žodžiai *Am Yisrael chai* – „Izraelio tauta gyva“, o viena pagrindinių dainos eilučių skelbia: „Nepaisant visų priešų – Izraelio tauta gyva“. Dainos tekste susipina atkaklaus išlikimo, tautinio orumo ir tikėjimo žydų tautos ateitimi motyvai. Izraelio nacionalinės bibliotekos kataloge kūrinys nurodomas pavadinimu *Oyf tsu loches ale sonim* („Nepaisant visų priešų“).

Nechamos Lifšicaitės atliekama *Am Yisrael chai* įgijo ypatingą reikšmę Sovietų Sąjungos žydų aplinkoje. Žinoma, šią dainą, kaip ir daugelį kitų, ji galėjo dainuoti tik privačioje aplinkoje po oficialių koncertų. Kerlerio dainos priedainis Lifšicaitės koncertuose skambėjo kaip atviras žydų tautos gyvybingumo ir tęstinumo pareiškimas.

Dainą ypač mėgo Sovietų Sąjungos sionistų judėjimo nariai.

1969 m. Nechamai Lifšicaitei repatrijavus į Izraelį, *Am Yisrael chai* išliko svarbia jos koncertinio repertuaro dalimi nuo pat pirmųjų pasirodymų. Izraelio spaudoje ji net vadinta viena iš dainininkės vizitinių kortelių.

EN

The People of Israel Lives

This song was written in the 1960s by Yiddish poet Yosef Kerler. It became one of the most powerful expressions of Jewish national consciousness and cultural resilience among Soviet Jews. Its refrain repeats the words *Am Yisrael chai* – “The People of Israel Lives”, while one of the song’s central lines declares: “Defying all the enemies – the People of Israel lives”. The song brings together themes of determined survival, national dignity, and faith in the future of the Jewish people. In the catalogue of the National Library of Israel, the work is listed under the title *Oyf tsu loches ale sonim* (“Defying All the Enemies”).

Performed by Nehama Lifshitz, *Am Yisrael chai* acquired particular significance among Jews in the Soviet Union. Like many other songs in her repertoire, she could perform it only in private settings, after her official concerts. In Lifshitz’s performances, Kerler’s refrain sounded like an open declaration of the vitality and continuity of the Jewish people.

The song was especially popular among members of the Zionist movement in the Soviet Union.

After Nehama Lifshitz emigrated to Israel in 1969, *Am Yisrael chai* remained an important part of her concert repertoire, from her first performances there. The Israeli press even referred to it as one of the singer’s signature songs.

Am Yisrael Chai

Yoysef Kerler

L. Miron
Arr. Borisas Traubas

2

11
f
und – zer li – dl: "Khay!" Khay, khay!
mf
14
Le – bm zol di zu – nen-shayn! Khay, khay! Frey-lekh zol ba yi – dn zayn!
17
Af tsu – lo – khes a – le so – nim--- am Yis – ro – el
20
khay! Khay, khay! Le – bm zol di zu – nen-shayn!

23
Khay, khay! Frey-lekh zol ba yi - dn zayn! Af tsu - lo - khes
26
a - le so - nim--- am Yis - ro - el khay!
29
Alts mir ve - ln I - ber - ku-men alts iz dokh ke -
32
day; Un in E-rets veln mir ku - men,

4

35
ku – men say vi say!
Khay, khay!
38
Le – bm zol di zu – nen-shayn!
Khay, khay!
Frey-lekh zol ba yi – dn zayn!
41
Af tsu – lo – khes a – le so – nim--- am Yis – ro – el khay!
45
Khay, khay!
Le – bm zol di zu – nen-shayn!
Khay, khay!

48
Frey-lekh zol ba yi - dn zayn! Af tsu - lo - khes a - le so - nim---
51
am Yis - ro - el khay! Und - zer shay-ner
54
Vay - ter shte-rn Shaynt undz fun der fray!

6

57
Zol di gan-tse velt der - he - rn Vi mir zin - gen Khay!
61
Khay, khay! Le - bm zol di zu - nen - shayn! Khay, khay!
64
Frey-lekh zol ba yi - dn zayn! Af tsu - lo - khes a - le so - nim---

67
am Yis - ro - el khay! Khay, khay! Le - bm zol di zu - nen-shayn!
71
Khay, khay! Frey-lekh zol ba yi - dn zayn! Af tsu - lo - khes
74
a - le so - nim--- am Yis - ro - el khay!

אויף צו להכעיס אַלע שׂונאים	Af tsulokhes ale sonim
לאָמיר פֿראַנק־און־פֿרײַ,	Lomir frank-un-fray,
לאָמיר זינגען מיט כּוונה	Lomir zingen mit kavone
אונדזער לידל: "חיי!"	Undzer lidl: "Khay!"
רעפֿרען:	**Refren:**
חי, חי! לעבן זאָל די זונענשײַן!	Khay, khay! Lebm zol di zunenshayn!
חי, חי! פֿרײַלעך זאָל בײַ ייִדן זײַן!	Khay, khay! Freylekh zol ba yidn zayn!
אויף צו להכעיס אַלע שׂונאים —	Af tsulokhes ale sonim —
עם ישׂראל חי!	Am Yisroel khay!
אַלץ מיר וועלן איבערקומען,	Alts mir veln iberkumen,
אַלץ איז דאָך כּדאַי;	Alts iz dokh keday;
און אין ארץ וועלן מיר קומען,	Un in Erets veln mir kumen,
קומען סײַ ווי סײַ!	Kumen say vi say!
רעפֿרען.	**Refren.**
אונדזער שיינער וויַיטער שטערן	Undzer sheyner vayter shtern
שיינט אונדז פֿון דער פֿרײַ!	Shaynt undz fun der fray!
זאָל די גאַנצע וועלט דערהערן,	Zol di gantse velt derhern,
ווי מיר זינגען: "חיי!"	Vi mir zingen: "Khay!"
רעפֿרען.	**Refren.**

LT

Izraelio tauta gyva

Iš pagiežos visiems priešams
Likime laisvi ir nesuvaržyti.
Dainuokime su tikru jausmu
Savo dainą: „Gyvi!“

Gyvi! Gyvi! Tegyvuoja saulės šviesa.
Gyvi! Gyvi! Lai džiaugiasi žydai.
Iš pagiežos visiems priešams –
Žydų tauta gyva.

Mes viską nugalėsime,
Visa tai ne veltui.
Atvyksime į Izraelio žemę,
Atvyksime žūtbūt!

Gyvi! Gyvi! Tegyvuoja saulės šviesa.
Gyvi! Gyvi! Lai džiaugiasi žydai.
Iš pagiežos visiems priešams –
Žydų tauta gyva.

Mūsų gražios ateities žvaigždės
Šviečia mums iš tolo.
Teišgirsta visas pasaulis,
Kaip mes dainuojame: „Gyvi!“

Gyvi! Gyvi! Tegyvuoja saulės šviesa.
Gyvi! Gyvi! Lai džiaugiasi žydai.
Iš pagiežos visiems priešams –
Žydų tauta gyva.

EN

Jewish People Live

To spite all our enemies,
We remain free and independent.
Let us sing with true feeling
Our song: “We live!”

We live! We live! Let the sun shine.
We live! We live! Let Jews rejoice.
To spite all our enemies –
Jewish people live.

We will overcome everything,
All that for a cause.
We will come to the Land of Israel,
Whatever the cost.

We live! We live! Let the sun shine brightly.
We live! We live! Let Jews rejoice.
To spite all our enemies –
Jewish people live.

Our distant beautiful star
Shines upon us from afar.
Let the whole world hear us
Singing: “We live!”

We live! We live! Let the sun shine.
We live! We live! Let Jews rejoice.
To spite all our enemies –
Jewish people live.

15. Vocalise

VOCALISE
Based on the theme of a Jewish folk song
suggested to the author by S. M. Mikhoels.
Yurij Shaporin
Andantino sostenuto
♩ = 56-58
pp
mp
p
1

2

42
cresc.
poco a poco
mf
simile
cresc.
poco a poco
Col Ped.
simile
47
3
f
3
m.d.
f
sf
53
f
3
m.d.
f
sf
m.d.
f
sf
f
sf

58
f
meno
f
62
4
68
p
ff
ff
71

74
mf
mf
8
77
poco rit.
5
a tempo
81
pp

88
93
mp
p
pp
Adagio
98
pp
p
104
ppp
ppp

16. Yerushalayim Shel Zahav

LT

Auksinė Jeruzalė

Naomi Shemer (1930–2004) daina *Yerushalayim Shel Zahav* („Auksinė Jeruzalė“), sukurta 1967 m., tapo vienu žinomiausių XX a. Izraelio muzikinių kūrinių. Parašyta dar prieš Šešių dienų karą, tuo metu, kai Jeruzalė buvo padalyta, daina išreiškė miesto ilgesį ir netrukus įgijo daug platesnę simbolinę reikšmę. Po karo Shemer papildė ją nauju posmu, atliepiančiu pasikeitusią Jeruzalės situaciją. Nechamą Lifšicaitę ši daina pasiekė dar gyvenant Sovietų Sąjungoje, susirašinėjant su Naomi hebrajiškai ir jos mama jidiš kalba. Susirašinėjimas netrukus peraugo į draugystę, moterys viena kitą vadino seserimi. Pati Shemer gimė Izraelyje, tačiau jos tėvai Rivka ir Meiras Sapirovičiai buvo kilę iš Vilniaus. Nechamai, savo kūryboje nuolat grįžtančiai prie sunaikinto Lietuvos žydų pasaulio atminties, ši draugystė tapo labai brangi.

Laiškai atskleidžia, kokią reikšmę Nechamai turėjo svajonė dainuoti „Auksinę Jeruzalę“: tai būtų „tarsi pavasario vėjas mūsų šaltoje žiemoje“. Neturėdama galimybės atlikti šią dainą scenoje dėl ideologinės cenzūros, Nechama ją dainavo privačioje aplinkoje po oficialių koncertų. Lifšicaitės ryšiai su Izraelio diplomatais ir kultūrininkais jau buvo atkreipę sovietinių saugumo struktūrų dėmesį, todėl susirašinėjime buvo daug užuominų ir metaforų. Viename iš laiškų Shemer Nechama pasakojo ir apie pasikeitusį pokario Vilnių bei Panerių tylą. Kai 1969 m. Nechama pagaliau gavo leidimą išvykti ir apsigyveno Izraelyje, jau per vieną pirmųjų savo koncertų klausytojų perpildytoje salėje ji dainavo *Yerushalayim Shel Zahav*. Daina tapo jos naujo gyvenimo Izraelyje repertuaro dalimi. Nechama ir Naomi pagaliau susitiko ir bendravo toliau. Nechamos laiškai Naomi šiuo metu saugomi Izraelio nacionalinėje bibliotekoje.

EN

Jerusalem of Gold

Naomi Shemer's (1930–2004) song *Yerushalayim Shel Zahav* ("Jerusalem of Gold"), written in 1967, became one of the best-known Israeli musical compositions of the twentieth century. Written before the Six-Day War, at a time when Jerusalem was divided, the song expressed a longing for the city and soon acquired a much broader symbolic meaning. After the war, Shemer added a new verse reflecting the changed situation in Jerusalem.

The song reached Nehama Lifshitz while she was still living in the Soviet Union, through correspondence with Naomi in Hebrew and with her mother – in Yiddish. The correspondence soon developed into a friendship, and the two women came to call each other sisters.

Shemer herself was born in Israel, but her parents, Rivka and Meir Sapirovich, came from Vilnius. For Nehama, whose artistic work repeatedly returned to the memory of the destroyed Jewish world of Lithuania, this friendship became precious.

The letters reveal how much Nehama dreamed of singing "Jerusalem of Gold": it would be "like a spring wind in our cold winter." Unable to perform the song publicly because of ideological censorship, Nehama sang it at private gatherings with listeners after her official concerts.

Lifshitz's contacts with Israeli diplomats and figures from the cultural world had already attracted the attention of the Soviet security services, and her correspondence therefore contained many hints and metaphors. In one of her letters to Shemer, Nehama also described the changed post-war Vilnius and the silence of Ponary.

When, in 1969, Nehama finally received permission to leave the Soviet Union and settled in Israel, she performed "Yerushalayim Shel Zahav" during one of her first concerts, before a hall filled to capacity. The song became part of the repertoire of her new life in Israel.

Nehama and Naomi finally met in person and continued their friendship. Nehama's letters to Naomi are now preserved in the National Library of Israel.

Yerushalayim Shel Zahav

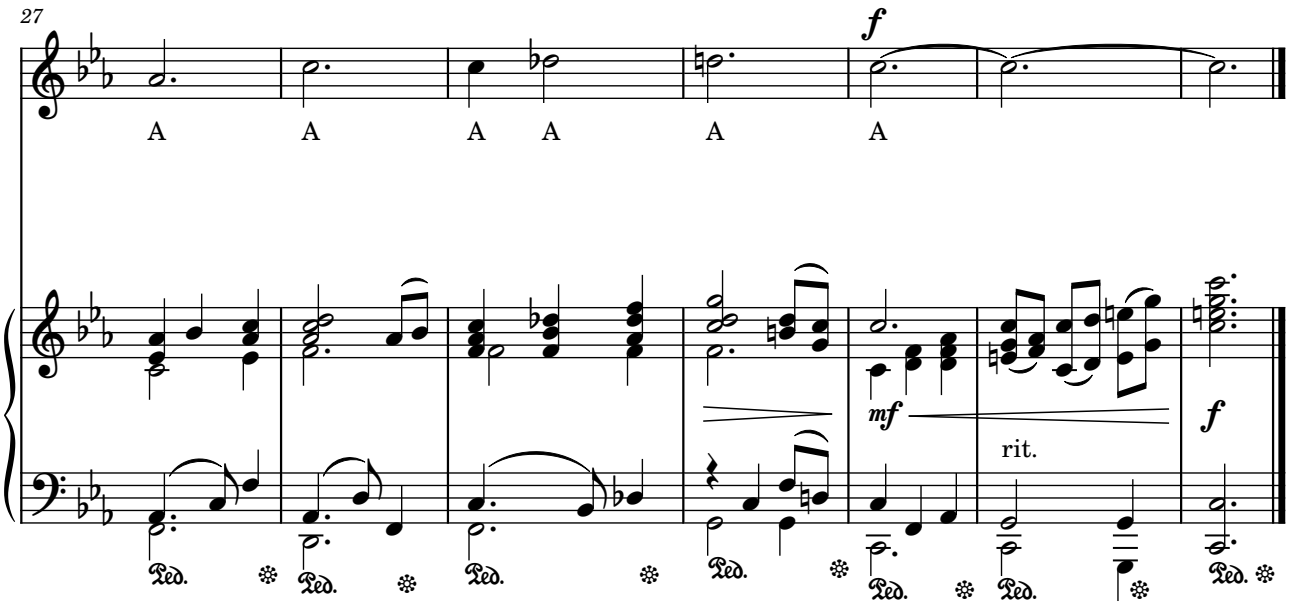
Naomi Shemer

Naomi Shemer
Arr. M. Bolsunas

Espressivo e cantabile

14
2.
2
f
Ye-ru-sha - la - yim shel za - hav, ve-shel ne - cho - shet ve-shel
--ma.
2.
f
18
1.
or, ha-lo le - chol shi - ra - yich a - ni ki -
22
2.
D.S. al Coda
Coda
3
Maestoso
p
p
p
nor. ye-ru-sha - ni ki - nor ni ki - nor
p
p
p
f
Ped.

27
f
A A A A A A
mf
rit.
f
Ped.

Avir harim tzalul kayayin
Vereiach oranim,
Nisa beru‘ach ha‘arbayim
Im kol pa‘amonim.

Uvetardemat ilan va‘even
Shvuyah bachalomah,
Ha‘ir asher badad yoshevet /nitzevet
Uvelibah chomah.

Chorus:

Yerushalayim shel zahav
Veshel nechoshet veshel or
Halo lechol shirayich ani kinor.
x2

Eicha yavshu borot hamayim
Kikar hashuk reikah,
Ve‘ein poked et har habayit
Ba‘ir ha‘atikah.

Uvame‘arot asher basela
Meyalelot ruchot,
Ve‘ein yored el yam hamelach
Bederech Yericho.

Chorus:

Ach bevo‘i hayom lashir lach
Velach lik‘shor k‘tarim,
Katonti mitze‘ir bana‘ich
Ume‘acharon ham‘shorerim.

Ki shmech tzorev et hasfatayim
Keneshikat saraf ,
Im eshkachech Yerushalayim
Asher kulah zahav...

Chorus:

Chazarnu el borot hamayim
Lashuk velakikar,
Shofar kore behar habayit
ba‘ir ha‘atikah.

Uvame‘arot asher baselah
Alfei shmashot zorchot,
Nashuv nered el yam hamelach
Bederech Yericho!

Chorus...

Auksinė Jeruzalė

Kalnų oras skaidrus kaip vynas,
O pavakarės vėjas
Neša pušų kvapą
Kartu su varpu skambesiu.
Ir medis, ir akmuo pasinėrė į sapną,
Jis apima vienišą miestą,
Kurio širdį padalino siena.

Choras

Jeruzalė iš aukso,
Iš vario ir šviesos,
Esu visų tavo dainų smuikas.

Išdžiūvo vandens cisternos,
Turgaus aikštė tuščia,
Senamiestyje
Šventyklos kalno niekas nelanko.
O uolų urvuose
Siaučia vėtros,
Ir niekas nesileidžia prie Negyvosios jūros
Per Jerichoną.

Choras

Noriu šiandien tave apdainuoti
Ir tau nupinti šlovės vainiką,
Nors esu nereikšmingiausias iš tavo vaikų
Ir tavo poetų.
Juk tavo vardas degina lūpas
Tarsi serafimo bučinys.
Kaipgi galiu pamiršti tave,
Auksine Jeruzale!

Choras

Sugrįžome prie vandens cisternų
Ir į turgaus aikštę.
Šofaras šaukia senamiestyje,
Šventyklos kalne.
O uolų urvuose
Žėri tūkstančiai saulių.
Mes ir vėl leisimės prie Negyvosios jūros
Jerichono keliu!

Choras

Jerusalem of Gold

The mountain air is clear as wine
And the scent of pines
Is carried on the breeze of twilight
With the sound of bells.

And in the slumber of tree and stone
Captive in her dream
The city that sits solitary
And in its midst is a wall.

Chorus:

Jerusalem of gold
And of copper, and of light
Behold I am a violin for all your songs.
x2

How the cisterns have dried
The market-place is empty
And no one frequents the Temple Mount
In the Old City.

And in the caves in the mountain
Winds are howling
And no one descends to the Dead Sea
By way of Jericho.

Chorus:

But as I come to sing to you today,
And to adorn crowns to you (i.e. to tell your praise)
I am the smallest of the youngest of your children
(i.e. the least worthy of doing so)
And of the last poet (i.e. of all the poets born).

For your name scorches the lips
Like the kiss of a seraph
If I forget thee, Jerusalem,
Which is all gold...

Chorus:

We have returned to the cisterns
To the market and to the market-place
A ram‘s horn calls out on the Temple Mount
In the Old City.

And in the caves in the mountain
Thousands of suns shine -
We will once again descend to the Dead Sea
By way of Jericho!

Chorus...

Roza Litay

NECHAMA LIFŠICAITĖ

Jidiš dainų palikimas:
tekstai, muzika ir istorinė atmintis

NECHAMA LIFSHITZ

The legacy of Yiddish songs:
lyrics, music and historical memory

Maketavo ir parengė spaudai LĮ „Kriventa“
Designed and prepared for print by „Kriventa“

V. Pietario g. 5-3, LT-03122 Vilnius
Tel. +370 682 47 899
kriventa@kriventa.lt
www.kriventa.lt

Tiražas 200 egz.